

Problémy sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody

Lenka Repová

Bakalárska práca
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lenka REPOVÁ
Osobní číslo: H118258
Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Problémy sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody

Zásady pro vypracování:

Zadaná a zvolená téma bude spracovaná podľa pokynov obsiahnutých v materiáloch IMS. "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případne podľa ďalších materiálov, z ktorých niektoré sú obsiahnuté v literature pripojené k tomuto štúdijskému textu. Bude hlavne kladený dôraz na dodržiavanie zásad publikačnej etiky a pravidiel spoločenskovedného výskumu. Priebežné výsledky práce budú pravidelne konzultované s vedúcim bakalárskej práce.

Práca bude zameraná na:

- otázky sexuálnej výchovy všeobecne,
- súčasné problémy slovenskej väzenskej služby,
- problémy sexuálneho života žien vo výkone trestu odňatia slobody.

Súčasťou práce bude sociologický výzkum zameraný na sexuálny život žien vo výkone trestu odňatia slobody.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

FÁBRY, A., NOVÁK, I. Základy penologie. Bratislava: Vydavateľské oddelenie PF UK, 1995, 60 s. ISBN 80-7160-079-2.

KOZOŇ, A. Špecifiká zaobchádzania s odsúdenými vo väzení: Penitenciárna teória a prax. Trnava: Personal Consultant, 2006, 172 s. ISBN 80-969455-8-0.

Lubelcová, G., Džambazovič, R. Kriminalita žien a ženy vo väzení na Slovensku. In: Sociológia roč. 38, č. 2, 2006, s. 103-126, ISSN 0049 - 1225.

Vyhláška MS SR č. 368/2008, ktorou sa vydáva poriadok výkonu trestu odňatia slobody.

Zákon NR SR č. 498/2008 Z. z. trestného zákona - aktualizované úplne znenie.

Zákon NR SR č. 93/2008 Z. z. o výkone trestu odňatia slobody.

Zákon NR SR č. 127/2008 Z. z. o výkone väzby.

Ďalšia literatúra bude obsiahnutá v Projekte bakalárskej práce a bude priebežne doplňovaná počas práce na tomto texte.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.

vedoucí ústavu

L.S.

PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.

vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracovala samostatně a použitou literaturu jsem citovala. V případě publikace výsledků budu uvedena jako spoluautorka.

Lenka Repová

.....
Jméno, příjmení studenta

21.4.2012

V Brně

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Cieľ je z hľadiska teórie v celku jednoduchý, no v praxi o to viac náročný. Znamená to vo všeobecnosti poukázať na problémy sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody a to najmä zo stránky samotných väzenkýň, ktorých sa daná téma týka. Ďalším bodom mojej bakalárskej práce bude na základe dotazníkového šetrenia sa zamerať na individualitu ženy a jej osobité potreby vo väzení a odpovedať na tie otázky, ktoré vystihujú podstatu môjho zamerania a danej problematiky sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody.

Kľúčové slová: kriminalita, sexuálny život, ženy, väzenie, podmienky vo väzení

ABSTRACT

In theory the objective is rather straightforward, however a bit more complicated when examined in practical terms. The focus has been aimed at the sexual life problems of imprisoned women, especially from the perspective of female convicts themselves. Having considered the results of the preceding on-site survey and questionnaire research to define the central elements of my Bachelor's project, I outlined a limit under which the convicted women's individualities evolve and where an issue of special personal needs is underpinned.

Keywords: criminality, sexual life, women, imprisonment, conditions in prison

PodĎakovanie:

Ďakujem doc. PhDr. Miloslavovi Jůzlovi, Ph.D. za ochotu a veľmi uĎitoĎnů meto-
dicků pomoc a podporu, ktorů mi poskytol pri spracovanı bakalárskej práce.

TieĎ by som chcela poĎakovať svojej rodine a svojmu priateľovi, ktorí mi po dobu
spracovania mojej bakalárskej práce boli veľkou oporou a ktorých si týmto veľmi vůĎim.

Lenka Repovů

OBSAH

ÚVOD.....	9
I TEORETICKÁ ČASŤ.....	11
1 KRIMINALITA.....	12
1.1 POJEM KRIMINOLÓGIA	12
1.2 KRIMINALITA MEDZI POHLAVIAMI	12
1.3 ZVLÁŠTNOSTI ŽENSKEJ KRIMINALITY	14
1.4 NOVÉ TRENDY KRIMINALITY ŽIEN.....	15
2 KRIMINALITA ŽIEN V ČR A SR.....	16
2.1 CHARAKTERISTIKA ŽENSKEJ KRIMINALITY NA SLOVENSKU	16
2.2 CHARAKTERISTIKA ŽENSKEJ KRIMINALITY V ČECHÁCH	18
2.3 ŽENSKÉ VÄZNICE V SR A ICH CHARAKTERISTIKA	18
2.4 ŽENSKÉ VÄZNICE V ČR A ICH CHARAKTERISTIKA	23
2.5 CHARAKTERISTIKA ŽENSKÝCH VÄZNÍC STREDNEJ A VÝCHODNEJ EURÓPY	26
3 SEXUALITA ŽIEN VO VÄZENÍ	33
3.1 TEORETICKÉ A PRAKTICKÉ PROBLÉMY V RÁMCI SEXUALITY ŽIEN.....	33
3.2 SEXUÁLNE PROBLÉMY ŽIEN VO VÝKONE TRESTU ODŇATIA SLOBODY	34
3.3 MOŽNOSTI V RÁMCI USPOKOJOVANIA SEXUÁLNYCH POTRIEB	35
3.4 RIEŠENIE TEJTO PROBLEMATIKY - NÁVRH.....	39
II PRAKTICKÁ ČASŤ	41
4 VÝSKUM FORMOU DOTAZNÍKOV	42
4.1 PRÍPRAVA – CIEĽ, ÚLOHY, HYPOTÉZY, POUŽITÉ METÓDY	42
4.2 SPRACOVANIE ÚDAJOV	47
4.3 VYHODNOTENIE, ANALÝZA A INTERPRETÁCIA VÝSLEDKU DOTAZNÍKOV	48
ZÁVER	57
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRI	59
ZOZNAM PRÍLOH.....	60

ÚVOD

I napriek tomu, že väznené ženy predstavujú výraznú menšinu väzenskej populácie, bolo by potrebné im o to viac venovať zvláštnu pozornosť a skúsiť organizovať ich život vo väzení podľa potrieb a požiadaviek tak, ako sa to deje i v mužskej časti väzenia a tiež takým spôsobom, aby sa pre ne vytvorili dostatočne vhodné podmienky, ktoré by sa viac približovali potrebám ženskej populácie, nakoľko veľa z nich sú matky nezaopatrených detí a o to viac by sa mal venovať dostatočný záujem v uspokojovaní ich fyziologických a biologických potrieb, ktoré nás držia pri živote. Medzi tieto potreby patria jedlo, pitie, vyprázdňovanie, spánok a v neposlednom rade i sex. A práve táto „tabuizovaná“ téma, akou je sex a s ním spojené potreby je záležitosť, ktorej by som v mojej bakalárskej práci chcela venovať viac pozornosti, pretože sex je prirodzeným prejavom a tiež je súčasťou ľudského života a netreba v ňom nikomu brániť ani za mrežami.

Ženy, ktoré sa dostávajú do väzenia sú vo väčšine odsúdené za majtkové podvody, drogy respektíve iné trestné činy. Za výchovu detí a rodiny sú väčšinou zodpovedné ženy a často vystupujú ako jediný rodič, preto v prípade ich zlyhania, by sa mal ich trest posudzovať v inom režime, (režime podmienky) než sa posudzuje u mužov. V inom zmysle to znamená prijať konkrétne opatrenia prispôbené osobitným potrebám žien a to najmä uplatňovaním alternatívnych trestov.

Inak povedané, u žien vo výkone trestu odňatia slobody, by sa mala rešpektovať špecifickosť ženskej bytosti a jej osobnosti.

Otázky typu: ako vnímajú absenciu sexu ženy? majú vôbec na niečo také myšlienky, čas a príležitosti? potrebujú lieky na zníženie sexuálneho apetítu? chýbajú im muži, alebo si vystačia samé medzi sebou?..... to všetko sú otázky, na ktoré sa len ticho odpovedá. A v neposlednom rade je dôležitá otázka tiež: riešia sa vôbec?

Cieľom mojej bakalárskej práce je poukázať na problémy sexuálneho života žien vo výkone trestu odňatia slobody. Vzhľadom k tomu, že tendenciou väznic je organizovať väzenský život na základe požiadaviek mužskej časti, je preto na mieste sa začať zaoberať aj ženami - väzenkyňami, ktorých situácia sa v mnohom líši od väznených mužov.

Ženy, ktoré sa dostanú do väzenia sa často stávajú obeťami fyzického a sexuálneho násilia, čo môže mať za dôsledok tak ako vo výkone trestu, tak i v civilnom živote neblahé následky.

Sexuálna potreba je podľa štatistík - prieskumu daná vekom väzenkýň a frekvenciou sexuálnych stykov pred nástupom do výkonu trestu a tiež počtom partnerov a sexuálnych zážitkov zo ženami. Osobám vo výkone trestu je sexuálny život výrazne obmedzený. Ostáva na jedincovi, ako sa s tým vysporiada a ako utlmí svoj sexuálny apetít.

Vo svojom prieskume sa opätovne zamerám na individualitu ženy a jej osobité potreby vo výkone trestu a prostredníctvom dotazníkov zaslaných do ženskej väznice v Nitre zistím a vyhodnotím štatistiku v tých otázkach, ktoré vystihujú podstatu môjho zamerania a danej problematiky sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody.

I. TEORETICKÁ ČASŤ

1 KRIMINALITA

1.1 Pojem kriminológia

Už od pradávna je predpokladom existencie ľudskej spoločnosti určovanie pravidiel „bytia“ spoločenstva samotného. Pojem kriminológia je odvodená z latinského crime (zločin) a gréckeho logos (náuka, učenie). S týmto označením sa stretávame až v 19. storočí, kedy dochádza k masívnemu rozvoju a diferenciacii prírodných a spoločenských vied. Kriminológia tak ako každá veda vznikla z potrieb spoločnosti poznať a ovplyvňovať určité javy. Je to teda spoločenská disciplína, ktorej predmetom je tak ako jednotliviec (páchatel', alebo obeť) tak i spoločnosť ako celok, ktorá ju tvorí. Kriminológia je vedou empirickou, t.j. zameraná na poznávanie javov súvisiacich s kriminalitou, využíva výskumné techniky i metódy k poznaniu príčin kriminality a vymedzenie účinných metód kontroly kriminality. Kriminológia sa však neobmedzuje len na skúmanie kriminality teda „ ako trestné chovanie alebo chovanie kriminálne vyjadrené súhrnom trestných činov, ktoré úmyselne alebo z nedbalosti spáchali trestne zodpovední páchatelia na určitom území a v určitom časovom období“¹, ale zaujíma sa tiež v širšom slova zmysle negatívnymi spoločenskými javmi, ktoré majú úzku naviazanosť ku kriminalite a často vytvárajú tzv. kriminálne prostredie. Úlohou kriminológie je poskytovať objektívne poznatky o podstate kriminality, ich príčinách a metódach prevencie.²

1.2 Kriminalita medzi pohlaviami

Keď si predstavíme kriminalitu ako takú a zamyslíme sa nad zvláštnosťami kriminality, čo by skutočne mohlo vplývať na jej vznik, vývoj a charakter? V prvom rade rôzne sociálne charakteristiky ako je vek, pohlavie, životný štýl, náboženské vyznanie, sociálne zázemie apod. Preukázanosť vzťahu medzi pohlavím a kriminalitou bol dokázaný formou mnohých výskumov a to nielen v počte spáchaných trestných činov, ale aj v ich charaktere. Tak, ako som už uviedla vyššie, tak to, že muži všeobecne páchajú vyšší počet trestných činov dokazujú jednoduché štatistické údaje a ukazujú tiež to, že ich páchaná trestná

¹ Urbanová, M. *Sociální kontrola a právo*. Brno: MU, 1998, s. 94.

² Juttner, A. *O kriminologii a kriminalite*, Praha, Orbis, 1968

činnost je oveľa viac závažnejšia, než trestná činnosť páchaná ženami. Tu sa otvárajú dve otázky práve v súvislosti s interpohlavnými rozdielmi páchatel'ov trestných činov. Prvá otázka si žiada vysvetliť príčiny už oddávna malého podielu dievčat a žien na kriminalite a otázka druhá hľadá príčiny klesania ženskej kriminality v posledných dvoch desaťročiach.³ Ak ideme ďalej, tak zistíme, že z oficiálnych štatistík vyplýva, že celkový podiel ženskej kriminality je veľmi nízky. „*Kriminologická teória tento malý podiel vysvetľuje dvoma smermi možného výkladu: je to buď tým, že sa ženy chovajú skutočne menej kriminálne a síce i vtedy, keď ich nikto nepozoruje, alebo je to tým, že sa síce potajomky chovajú rovnako často kriminálne ako muži, ale že sú zo strany trestneprávných orgánov sociálnej kontroly menej kriminalizované, to znamená odhalené a odsúdené*“.⁴

„*Zahraničné pramene najčastejšie uvádzajú pomer páchateliek k páchatel'om v hodnotách od 1:4 až do 1:15, tj. ženy predstavujú asi 6 až 25 % zo všetkých známych páchatel'ov*“⁵ Tento rozdiel býva spôsobený predovšetkým rozdielnym obsahom trestných zákonov jednotlivých krajín, ale i obsahom trestnej štatistiky, v ktorej môžu byť zahrnuté i priestupky.

Ženská kriminalita býva z pravidla hodnotená ako menej nebezpečná pre spoločnosť, čo znamená, že ženy svojim protiprávnym jednaním málokedy spôsobia závažný následok trestnej činnosti. Podiel na deliktoch, ktoré sú „banálne“ je oveľa vyšší ako u mužov. K tomu sa pridružuje i podiel na násilnej a mravnostnej kriminalite, ktorý je tiež veľmi nízky. Páchajú teda oveľa menej závažnú majetkovú a hospodárku trestnú činnosť. Obvykle môžeme hovoriť o ženách ako o spolupodieľníkach mužov, čo sa krádeží a lúpeží týka a ich motiváciou nie je vždy len ich túžba po zisku, ale tiež je to závislosť na nich.⁶

To, že sa ženy zapájajú do gangov či zločineckých skupín, je skôr výnimkou. Ženy väčšinou páchajú trestné činy samostatne – jednotlivo. Tiež výskyt recidívy nie je pre ženy typický. V prípade, že k recidíve trestnej činnosti príde, vo väčšine prípadov sa nejedná o špecializáciu na jeden druh trestnej činnosti. Štatisticky sa viac uvádza, že muži viac páchajú trestné činy ako sú znásilnenia, vraždy, ozbrojené lúpeže apod. Tiež sa muži označu-

³ Sejčová, E. *Sociopsychologické aspekty kriminality žien*. Sociológia 34, 2002, č.2

⁴ Šmausová, G. *Trestní právo a kriminalita žen*. Právník, 1992, č.3-4, s. 264

⁵ Novotný, O., Zapletal, J., a kol. *Kriminologie*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004, s. 124

⁶ Novotný, O., Zapletal, J., a kol. *Kriminologie*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004

jú ako tí agresívnejší a tiež majú tendenciu v interpersonálnom konflikte reagovať fyzickou agresiou oveľa viac ako ženy.⁷

1.3 Zvláštnosti ženskej kriminality

„Zvláštnosti ženskej kriminality“, ako tento pojem chápať? Čo za zvláštnosť sa pod touto vetou skrýva? Tak ako som už uviedla, zvláštnosťou možno chápať fakt a položiť si to i ako otázku, prečo ženy páchajú trestné činy v oveľa menšej miere? Názorov na túto problematiku je hneď niekoľko, avšak:

„Podľa E. Sejčovej spočívajú názory na príčiny nízkej kriminality žien v biologických, psychologických a sociokultúrnych náhľadoch:“⁸

- **Biologické náhľady** – ak porovnáme ženu s mužom, tak žena má nižšiu úroveň psychiky. Žena-páchateľka sa duševne aj telesne približuje k mužskému pohlaviu. Tiež sú ženy chápané ako vnímavejšie a citlivejšie vo vzťahoch k druhým. Ženy sú viac emocionálne labilné, orientované na domov a tiež sú introvertné.⁹
- **Psychologické náhľady** – pocity prežívania úzkosti, viny a strachu, potom, čo sa dopustili agresívneho činu sú vlastné práve ženám. To, že sa ženské páchatelky viac hanbia za svoje činy, zlyhania a majú pocit viny, tak práve preto je delikvencia žien považovaná za väčšiu sociálnu zvrhlosť. Ženy pociťujú sivejší strach zo spoločného odsúdenia.
- **Sociokultúrne náhľady** – Zdôrazňujú prísnejšiu sociálnu kontrolu žien v rodine a v širšom prostredí. Väčší kontakt s osobami ženského pohlavia majú od mladosti práve ženy a tým pádom menší kontakt s kriminálnou subkultúrou. V súčasnosti bývajú členkami kriminálnych párt aj dievčatá a charakteristickou črtou činnosti v skupine býva prevažne užívanie drog či promiskuita.¹⁰

⁷ Sejčová, E. *Deti, mládež a delikvencia*, 1.vyd. Bratislava: Album, 2002

⁸ Sejčová, E. *Deti, mládež a delikvencia*. 1.vyd. Bratislava: Album, 2002, s. 73

⁹ Oakleyová, A. *Pohlaví, gender a spoločnosť*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000

¹⁰ Sejčová, E. *Deti, mládež a delikvencia*, 1.vyd. Bratislava: Album, 2002

V každom prípade by sa vysvetlenie nižšej kriminality žien malo kombinovať viacerými smermi a teda neuprednostňovať len jeden postoj a zamyslieť sa i nad tým, že postupne sa spoločnosť modernizuje a zvyšujú sa možnosti žien v kariernom, ale i inom spoločenskom živote a to by malo signalizovať potenciálnu možnosť páchania trestných činov ženami, k čomu by malo postupne smerovať i právo trestné, či orgány sociálnej kontroly.

1.4 Nové trendy kriminality žien

V posledných dvoch desaťročiach boli policajnými a súdnymi štatistikami v mnohých vyspelých štátoch zaznamenané nárasty počty páchateliek a to najmä za majetkové a ekonomické zločiny. Žiaľ i napriek tomu ale nízka účasť na násilných delitkách naďalej zostáva. Tak, ako som už uviedla vyššie, nárast ženskej kriminality je pripisovaný trendu (prístupu), ktorý sa krkolomne rozširuje, čo sú rôzne profesie doteraz typické hlavne pre mužov. Tým, že sa nám postupne mení spoločenská klíma sa pre ženy objavujú nové a nové pracovné miesta či podnikateľské možnosti. Ženy sa aktivizujú v riadiacich funkciách v manažmente a v súkromných firmách, z čoho je možno vyvodit' fakt, že počet ženských páchateliek sa zvýši už v spomínaných oblastiach mužskej trestnej činnosti ako napr. v spreneverách, daňových podvodoch či ekonomickej kriminalite...

2 KRIMINALITA ŽIEN V SR A V ČR

2.1 Charakteristika ženskej kriminality v SR

Z širšieho uhla pohľadu by sa dalo konštatovať a vyhodnotiť porovnanie kriminality žien na Slovensku a v zahraničí ako dosť podobný trend. To znamená, že kriminalita žien na Slovensku sa vo všeobecnosti nijako neodlišuje od kriminality žien páchaných v zahraničí. Podiel páchateliek je najčastejšie uvádzaný v rozmedzí 6 – 25 % z celkovej zistenej kriminality, pričom podiel kriminality žien na Slovensku sa dlhodobo pohyboval na spodných priečkach medzinárodných trendov. Jeho rastúca tendencia od roku 2004 dosahovala podiel žien 12,5 % zo zistených páchatel'ov a dá sa povedať, že mierne rastúca tendencia je v tomto smere udržiavaná aj naďalej. Až 13,5 % z celkovej kriminality dosiahol jej podiel rok 2007.

Keďže ženská kriminalita má všeobecne menej závažné formy páchania trestnej činnosti, tak sa dá konštatovať tiež, že štruktúra ženskej kriminality na Slovensku zodpovedá medzinárodným trendom. V období 90 tých rokov sa považujú za trestné činy u žien prevažne majetkové podvody, avšak v posledných rokoch sa začal zvyšovať podiel žien na ekonomických trestných činoch. „V roku 2002 dokonca ekonomické trestné činy dosiahli u žien najvyšší absolútny počet z jednotlivých druhov kriminality, v roku 2002 bolo za ekonomické trestné činy stíhaných 1 755 žien, za majetkové trestné činy 1 614 žien. Aj v súčasnosti pokračuje vzostup podielu žien na ekonomickej kriminalite a v roku 2007 už dosiahol takmer 25 %, oproti relatívne stabilizovanému podielu 13 – 14 % žien na majetkovej kriminalite.“¹¹

Ako už bolo uvedené, v oblasti ekonomickej kriminality zastupuje relatívne navyšší podiel ženská časť v páchaní trestných činov. Sem zaraďujeme drobnú majetkovú kriminalitu ako sú vreckové krádeže vo verejných dopravných prostriedkoch či v obchodoch. Ak pokračujeme ďalej, tak typickým ženským trestným činom sú v spomínanej oblasti podvody a sprenevery.

Relatívne nižší podiel trestných činov páchaných ženami je na násilnej kriminalite a to až medzi 5,5 až 6,5 %. Znepokojujúci je plynulý trend nárastu absolútneho počtu ná-

¹¹ Lubencová, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén*. 1. vyd. Bratislava: VEDA, 2009, s. 148-149

silných trestných činov žien. Štatistické údaje o zistenej kriminalite konštatujú, že si kriminalita žien na Slovensku menšinový podiel na jednej strane udržiava, no zo strany druhej má rastúcu tendenciu, ktorá je zastupená hlavne ekonomickou kriminalitou. Dá sa povedať, že „v porovnaní s počtom trestných činov spáchaných ženami za rok, prakticky v celom období 90 tých rokov sa ich počet od roku 2000 do súčasnosti takmer zdvojnásobil.“¹²

2.2 Charakteristka ženskej kriminality v ČR

Už v minulosti v plývalo na kriminalitu žien mnoho zmien spoločenských a politických pomerov, teda bolo zjavné, že už od počiatku 90 tých rokov musí dôjsť k zmenám v dielčích zložkách kriminality, teda aj kriminality žien. Jednalo sa o štruktúru kriminality a skladbu páchatel'ov. Očakávaný bol tiež nárast kriminality žien v majetkovej a hospodárskej oblasti, pretože za posledné obdobie tento segment zastupovali relatívne silno. „Ďalším javom, ktorý mal ovplyvniť stav ženskej kriminality, bol nástup dekriminálnych a depenalizačných snáh v trestnom práve a vyhlásenie rozsiahlych amnestií. Predpokladalo sa, že realizácia týchto snáh bude mať za následok zjavný pokles počtu trestne stíhaných a väznených žien.“¹³

V roku 1990 amnestia vyhlásená prezidentom republiky významne ovplyvnila štatistické údaje o kriminalite týkajúcich sa žien ako páchateliek. Tiež ďalšie dve amnestie, ktoré boli vyhlásené po vzniku samostatnej ČR mali na štatistiku vplyv. Avšak z pohľadu štatistiky významný pokles kriminality žien v roku 1990 prispel aj najmä k vyradeniu skutkovej podstaty príživníctva a rozkrádanie majetku v socialistickom vlastníctve z trestného zákona.¹⁴

Tak ako v Slovenskej republike, tak i v Českej republike je zastúpenie žien medzi páchatel'mi trestných činov relatívne nízke a tiež aj tu prevažuje prevažne majetková trestná činnosť nad ostatnými. Typickými trestnými činmi páchanými ženami je skôr spolupo-dielníctvo (pomocníčky) na páchaní trestného činu a ako motív býva väčšinou vlastná

¹² Lubencová, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén*. 1. vyd. Bratislava: VEDA, 2009, s. 150-151

¹³ Marešová, A. *Z kriminologického výzkumu – Výzkum prvověznených žen*. Trestní právo, 2009, č. 8, s. 238. ISSN 1211-2860

¹⁴ Urbanová, M., Večeřa, M., a kol. *Ženská delikvence. Teoreticko-empirická studie k problémům právních postojů hodnotových orientací delikventních žen*. Brno: MU, 2004, s. 41-42

ziskuchtivost', či dokonca samotná závislosť na mužoch. Ženy bývajú načastejšie stíhané políciou za hospodársku kriminalitu, kde tvoria až jednu pätinu zo všetkých stíhaných páchatel'ov.¹⁵

Samozrejme, že „špecifickou oblasťou kriminality žien v Českej republike zostáva skupina trestných činov, ktoré súvisia s rodinnou rolou ženy a následným zlyhaním v nej. (zanedbanie, týranie, zverenie osoby, ublíženie na zdraví a násilie v rodinných vzťahoch)“.¹⁶

Zo všeobecných štatistík ženskej kriminality za jednotlivé obdobia vyplýva, že kriminalita žien bude mať i naďalej stúpajúcu tendenciu a teda jej bude venovaná stále väčšia a väčšia pozornosť.

2.3 Ženské väznice v Slovenskej republike a ich charakteristika

Ústav na výkon trestu odňatia slobody **Nitra-Chrenová** je jednou z dvoch ženských väzníc na Slovensku. Hoci patrí medzi najmladšie z novovybudovaných väzenských zariadení, podmienky ženám zatiaľ neumožňujú, aby si do výkonu trestu zobrali aj dieťa. Legislatíva to pritom povoľuje.

Charakteristika ústavu:

Kapacita ústavu na výkon trestu - Nitra-Chrenová má 283 miest.

Ústav na výkon trestu odňatia slobody Nitra-Chrenová patrí medzi najmladšie z novovybudovaných väzenských zariadení na Slovensku. Trest odňatia slobody si v ňom odpykávajú odsúdené ženy všetkých stupňov stráženia. Pri projektovaní ústavu sa akceptovali požiadavky na zabezpečenie výkonu trestu s prihliadnutím na fyziologické a psychické osobitosti žien. Výstavba ústavu prebiehala etapovite od roku 1991 do decembra

¹⁵ Novotný, O., Zapleta, J., a kol. *Kriminologie*. 2. přepracované vyd. Praha: Aspi Publishing, s.r.o., 2004.

¹⁶ Blatníková, Š., Netík, K. *Ženy jako páchatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007, s. 39

1999.¹⁷

Stráženie ústavu je zabezpečené pomocou integrovaného bezpečnostného systému. Odsúdené ženy sú ubytované v bunkách a v celách. Ubytovaciu bunku tvoria dve izby (troj- a štvorpostelová), ktoré majú spoločné hygienické zariadenie. Tri bunky spolu s kultúrnou miestnosťou a kuchynkou vytvárajú samostatný oddiel. V celách je umiestnená malá časť odsúdených žien; ide o odsúdené zaradené ženy, ktoré sú zaradené do maximálneho stupňa stráženia a niekoľko odsúdených žien zaradených do stredného stupňa stráženia. Tento systém ubytovania vyplynul z požiadavky na zabezpečenie optimálnej vonkajšej i vnútornej diferenciacie, organizácie zaobchádzania s odsúdenými ženami a samosprávnosti výchovných skupín. Celková kapacita ústavu je 283 miest pri ubytovacej ploche 4 m² na 1 odsúdenú ženu.

V ústave pracuje niekoľko otvorených tréningovo-terapeutických skupín odsúdených, zamerané sú najmä na skvalitňovanie prosociálnych zručností a na zvládanie záťažových situácií. Do skupiny s poradenským zameraním sa priebežne zaraďujú odsúdené pred prepustením na slobodu.

V rámci penitenciárneho zaobchádzania s odsúdenými sa venuje pozornosť činnosti v záujmových krúžkoch v ktorých pracuje priebežne 9. V ústavnej knižnici pre odsúdené je viac ako 3 280 publikácií rozličných žánrov. Vzdelávanie odsúdených žien sa realizuje formou rekvalifikačných kurzov najmä v odboroch kuchárka a dámska krajčírka; podľa potreby tiež v odbore obsluha plynových kotlov.

Zaobchádzanie s odsúdenými ženami sa realizuje s prihliadnutím na ich fyziologické a psychické osobitosti. Zahŕňa všetky aktivity vykonávané vo väzenských podmienkach, ktorých účelom je diferencovaným spôsobom zabezpečiť výkon práv a povinností, podporovať a rozvíjať zmysel pre zodpovednosť, dodržiavanie zákonov a spoločenských noriem, pozitívne osobnostné vlastnosti, úctu k iným, sebaúctu a pozitívny vzťah k rodine.

¹⁷ www.vazen.sk

Podpora sociálních väzieb je zvlášť dôležitá u odsúdených žien, matiek maloletých detí.¹⁸

Duchovné služby odsúdeným zabezpečuje väzenský kaplán, okrem neho duchovnú starostlivosť odsúdeným poskytujú tiež rádové sestry Misijnej kongregácie Duch svätého, Kresťanské zbory a Svedkovia Jehovovi.

Na úseku zamestnávania odsúdených žien dosahuje ústav dlhodobo 100 % zamestnanosť odsúdených žien zaraditeľných do práce. V rámci vlastnej - pletiarkej výroby, strediska VH ústav vyrába letné a zimné ponožky pre obvinených a odsúdených umiestnených vo všetkých zariadeniach zboru, ako aj letné a zimné ponožky k služobnej rovnošate príslušníkov zboru. V menších objemoch sa vyrábajú aj ponožky pre mestskú políciu, hasičský a záchranný zbor a pre civilný sektor. V rámci krajčírkej výroby, strediska VH ústav vyrába pre obvinených a odsúdených posteľnú bielizeň, vreckovky, pracovné odevy, nohavice, košele, eskortné vrecia a pod.. Spektrum ostatných prác závisí od požiadavky aktuálnych zmluvných partnerov – krajčírské práce, ručné šitie obuvi, kompletáž káblových zväzkov, pomocné práce v hydínárskom priemysle, zberové a sezónne pomocné práce v poľnohospodárskom priemysle.

V zdravotníckom zariadení ústavu ordinuje všeobecný lekár so zdravotným zdravotníckym personálom. Externe zdravotnícke služby poskytujú dermatovenerológ, gynekológ a psychiater. Zdravotnícke zariadenie zabezpečuje i ambulantné stomatologické vyšetrenia.

Personál ústavu, ktorý tvorí takmer 117 príslušníkov ZVJS a 17 zamestnancov, má možnosť športového vyžitia a regenerácie v telocvični, bazénovom komplexe, saune a masážno-rehabilitačnom centre. Strelnica v suterénnych priestoroch ústavu poskytuje možnosti streleckej prípravy príslušníkom ústavu a členom streleckého krúžku.

V rámci zahraničných kontaktov ústav uzatvoril v roku 1995 bilaterálnu dohodu o spolupráci s Väznicou a žalárom v Kalocsi v Maďarskej republike, v roku 2001 s Väznicou

¹⁸ www.zjvs.sk

Pardubice v České republice a v 2006 bola podpísaná Dohoda o podmienkach rozvoja vzájomnej spolupráce s Väznicou v Leszne v Poľsku.¹⁹

Odsúdené ženy sú zaradované na:

- nestrážené pracoviská v ústave s dozorom, dohľadom a voľným pohybom
- nestrážené pracoviská mimo ústavu s dozorom
- strážené pracoviská mimo ústavu

Ústav je vybudovaný pre výkon trestu odňatia slobody žien všetkých stupňov stráženia a typov vnútornej diferenciácie. V zamestnávaní odsúdených žien v ústave dominujú práce s menším nárokom na silu, ale väčším na cit; prevládajú práce pri triedení a kompletáži a ručné šitie obuvi; vo vlastnom výrobnom stredisku VH ústav vyrába kvalitné certifikované ponožky a má zriadenú krajčírsku dielnu s vlastným vybavením, kde je rôznorodý sortiment produkcie. Na pracoviskách mimo ústavu prevládajú sezónne poľnohospodárske práce. Aktuálne má ústav využité všetky vnútorné priestory a priestory určené na zamestnávanie odsúdených. Napriek uvádzaným skutočnostiam sa možnosť spolupráce s novými partnermi nevyklučuje.²⁰

Ďalším väzenským zariadením výlučne pre ženy je ženská väznica v **Levoči**, ktorá bola v roku 2009 otvorená pre nedostatočnú kapacitu v Nitre –Chrenovej. A spolu so stúpajúcou tendenciou ženskej kriminality to bol jeden z najhlavnejších jej dôvodov otvorenia.

Charakteristika ústavu:

Kapacita ústavu na výkon trestu - Levoča má 108 miest.

Po takmer 37 rokoch bola väznica zrekonštruovaná a svoju činnosť obnovila zriadením Ústavu na výkon väzby dňa 14. februára 1997. Ústav v súčasnosti tvorí administratívno-správna budova, ktorá je priečhodne spojená so štvorpodlažnou budovou výkonu

¹⁹ www.vazen.sk

²⁰ www.vazen.sk

trestu. Objekt je zabezpečený signálno-bezpečnostnou technikou a spojovacími prostriedkami. K ústavu patrí aj samostatný servisný objekt a šesťnásť služobných bytov v centre mesta. Od 1. októbra 2009 bol v dôsledku preplnenosti ubytovacích kapacít zriadený Ústav na výkon trestu odňatia slobody a Ústav na výkon väzby s profiláciou zameranou na výkon trestu odňatia slobody odsúdených žien v strednom stupni stráženia a dočasným umiestnením obvinených a odsúdených mužov pre spádové oblasti okresných súdov a prokuratúr Spišská Nová Ves, Poprad a Kežmarok. 1. februára 2013 prešiel ústav ďalšou transformáciou, keď sa po prijatých organizačných zmenách na základe rozhodnutia ministra spravodlivosti Slovenskej republiky ústav vyprofiloval na samostatný výkon trestu odňatia slobody odsúdených žien.²¹

Ústav zabezpečuje výkon trestu odsúdených žien zaradených do stredného stupňa stráženia. K dispozícii sú dvoj, troj a štvorlôžkové cely, oddiel s bezpečnostným režimom, cely disciplinárnych trestov a zdravotnej izolácie. Na zabezpečenie hygienických potrieb sú k dispozícii plne automatizované sprchy. Každá cela je vybavená štandardným zariadením, sú v nich nainštalované elektrické zásuvky i káblové rozvody televízneho signálu.

V oblasti vzdelávania sa realizujú vzdelávacie projekty pre odsúdené, ktoré ústav realizuje v spolupráci s Kultúrno-informačným centrom Edukos ako aj s ďalšími inštitúciami. Medzinárodné združenie „Aglow“ realizuje v tunajšom ústave osvetové aktivity so zameraním na duchovnú oblasť. V rámci možností a podmienok ústavu sa kultúrno-osvetová činnosť sústreďuje na aktívne trávenie voľného času v čase od budíčka do večierky, sledovanie televízie, spoločenské hry, športovú a krúžkovú činnosť. Odsúdené majú možnosť športovať vo vnútorných (stolný tenis, pohybové cvičenia a kondičné posilňovanie), ako aj vo vonkajších priestoroch (basketbal, aerobik a volejbal) na nádvorí ústavu. Počas celého roka, najmä však v období sviatkov im je umožnená príprava a realizácia ústavných podujatí a organizácia rôznych súťaží a kvízov.

Odsúdené využívajú možnosť zapožičania kníh z ústavnej knižnice, ktorá obsahuje vyše tritisíc knižných titulov, vrátane cudzojazyčnej a náboženskej literatúry. Duchovná

²¹ www.zvjs.sk

starostlivosť je v ústave zabezpečená väzenským kaplánom.

V rámci zamestnávania sú odsúdené ženy zaradované do práce vo vnútornej prevádzke ústavu a v stredisku vedľajšieho hospodárstva, prostredníctvom ktorého ústav spolupracuje s podnikateľskými subjektmi na báze zmlúv o dielo alebo zmlúv o poskytovaní prác a služieb. Odsúdené ženy pracujú na pracoviskách v ústave i mimo ústav v oblasti starostlivosti o priestory, montáže a demontáže výrobného sortimentu, pestovateľskej či poľnohospodárskej činnosti.

V moderne vybavenom zdravotníckom zariadení je poskytovaná zdravotná starostlivosť lekárom a dvomi vysokoškolsky vzdelanými sestrami. Neoddeliteľnou súčasťou je poskytovanie špecializovanej gynekologickej, stomatologickej a psychiatrickej starostlivosti. Podstatnú časť popri ošetrovateľskej starostlivosti sestier je výkon edukačných programov v protidrogovej oblasti v rámci „Národného programu podpory zdravia“. Vedúci lekár zdravotníckeho zariadenia vykonáva lekársku posudkovú činnosť v rámci väzenských zariadení východoslovenského regiónu.

V rámci sociálnych programov ústav poskytuje rodinné a detské rekreácie, príslušníci sú vysielaní na preventívnu rehabilitáciu formou aktívneho odpočinku alebo liečebno-preventívnej starostlivosti v liečebno-rehabilitačných strediskách zboru a výkonu práce. V starostlivosti o dôchodcov sa ročne organizujú stretnutia výsluhových dôchodcov v rámci osláv Dňa Zboru väzenskej a justičnej stráže v ústave.

V oblasti zahraničnej spolupráce má ústav podpísanú Dohodu o spolupráci s Väzobnou väznicou České Budějovice.²²

2.4 Ženské väznice v Českej republike a ich charakteristika

V januári minulého roka bola v **Přílepech u Prahy** otvorená ďalšia ženská väznica

²² www.zjvs.sk

v České republice, kde si momentálne odpykáva trest 24 odsúdených žien.

Charakteristika ústavu:

Kapacita ústavu na výkon trestu – Pílepy u Prahy má 151 miest.

V novej väznici si odpykávajú trest ženy odsúdené do väzníc v kategórii s dohľadom a dozorom.

Každá cela v novej väznici je vybavená ôsmimi lôžkami, vždy po dvoch nad sebou, nábytkom v modrej farbe. Steny chodieb sú vymalované na žltu. Väznené ženy zatiaľ pracujú v kuchyni, alebo na údržbe objektu. Vedenie pre nich ale zháňa prácu tiež mimo areál. V budúcnosti by mal do väznice pribudnúť lekár, ktorý tu bude dbať o zdravie odsúdených žien.

Väznica vo Veľkých pílepech u Prahy vznikla v priestoroch bývalých kasární a azylového zariadenia. Objekt musel byť za 11 miliónov českých korun opravený. Pri stavbe pomáhali tiež väzni. Zhruba ďalšia štvormiliónová investícia bude nutná k doplneniu vybavenia väznice.

Počet odsúdených žien sa zvyšuje rýchlejšie ako u mužov, ženy tvoria zhruba päť percent väzenskej populácie. Stav odsúdených žien sa v posledných rokoch zvýšil, bohužiaľ sa v tomto prípade približujeme viac a viac Európe.²³

Väznica **Svetlá nad Sázavou** je väznica zaradená do kategórie väzníc so strážou. Svoj trest tu odpykávajú ženy odsúdené k výkonu trestu odňatia slobody predovšetkým v kategórii so strážou, s dozorom a mladiství. Okrem toho však väznica zabezpečuje výkon trestu špecifickým skupinám odsúdených, ktoré vyžadujú zvláštny prístup a preto boli vo väznici zriadené tieto špecializované oddelenia:²⁴

- oddelenie pre výkon trestu matiek maloletých detí vo väznici s dohľadom,

²³ www.odsouzeni.estranky.cz

²⁴ www.vscr.cz

dozorem, strážou

- oddelenie pre výkon trestu trvalo pracovne nezaraditeľných odsúdených žien vo väznici s dozorem a strážou
- oddelenie pre výkon trestu odsúdených mladistvých žien

Väznica Světlá nad Sázavou ako jediná v Českej republike zaisťuje od roku 2002 výkon trestu matiek s deťmi do troch rokov. Od polovice roka bola profilácia väznice rozšírená o výkon väzby žien tehotných aj s novorodencami.

Charakteristika ústavu

Kapacita ústavu na výkon trestu – Světlá nad Sázavou má 520 miest.

Dôležité miesto v programe zachádzania majú aktivity, kedy môžu odsúdené ženy uplatniť svoje prirodzené schopnosti a vedomosti. Ide napríklad o krúžok spevu a aerobik, obľúbený prevažne medzi mladšími ženami, ďalej ide o ručné práce či záhradníctvo, ktoré vyhl'adáajú predovšetkým staršie väzenkyne, či väzenkyne uzatvorenejšie. Čas od času sa poriadajú verejné vystúpenia vrátane výjazdov mimo väznicu a praktické uplatnenie výrobkov v podobe oblečkov a hračiek pre deti z detských domov dodávajú týmto aktivitám na skutočnosti a odsúdeným poskytujú cennú pozitívnu spätnú väzbu.

Vnútorne i vonkajšie priestory väznice ďalej poskytujú pomerne dobré možnosti pre športové aktivity. Postupne sa tiež rozvíja keramický a výtvarný krúžok a arteterapia.²⁵ Narastá záujem o výučbu cudzích jazykov nemeckého a anglického a iných prakticky využiteľných znalostí ako je napríklad práca s počítačom. V rámci špeciálne výchovných aktivít, ktorým sa venujú psychológovia, prebieha skupinová práca s osobami drogovu závislými a ďalej rozvoj psychosociálnych vedomostí. V oboch prípadoch sa jedná o uzatvorenú skupinu s cieľným výberom vhodných osôb. Práca prebieha v štvormesačných cykloch.

²⁵ je liečba umením. Je to špeciálny druh psychoterapie, ktorý sa zameriava na rozvoj tvorivých schopností, citového vývinu a medziľudských vzťahov duševne, telesne alebo sociálne narušených jedincov. Termín v podobnom znení a význame (art's therapy) prvýkrát použil J.M.Charcot v 2. pol. 19 storočia (Hartl, P. – Hartlová, H. 2000).

Vo fáze príprav sú špeciálne-výchovné aktivity zamerané na osoby s nízkou rozumovou úrovňou a sociálnych schopností. Príprava odsúdených žien na výstup z VTOS je sústredená do výstupných oddelení. Zmyslom je príprava na občiansky život, teda osvojenie si sebaobslužných činností, doplnenie často nedostatočného rozhl'adu do sociálno-právnych skutočností a rozvoj širšieho rozhl'adu.²⁶

V rámci špeciálne výchovných aktivít, ktorým sa venujú psychológovia, prebieha skupinová práca s osobami drogovo závislými a ďalej rozvoj psychosociálnych vedomostí. V oboch prípadoch sa jedná o uzatvorenú skupinu s cieľným výberom vhodných osôb. Práca prebieha v štvormesačných cykloch.

Vo fáze príprav sú špeciálne-výchovné aktivity zamerané na osoby s nízkou rozumovou úrovňou a ich sociálnych schopností. Príprava odsúdených žien na výstup z VTOS je sústredená do výstupných oddelení, kde zmyslom je príprava na občiansky život.

Hlavným cieľom všetkých aktivít ŠVS je okrem vzdelávania odsúdených rovnako rozvíjanie pozitívnych osobnostných hodnôt osôb vykonávajúcich trest odňatia slobody a eliminácia tých osobnostných vlastností, ktoré ich viedli k páchaniu trestnej činnosti.²⁷

2.5 Charakteristika niektorých ženskách väzníc v strednej a východnej Európe

Albánsko

V Albánsku nie sú žiadne ženské väznice, ale len oddelenia vymedzené ženám v dvoch väzniciach v oblasti Tirany. Ženy tu sú väčšinou odsúdené za vraždu, prostitúciu a za podvody.²⁸

²⁶ www.vscr.cz

²⁷ www.vscr.cz

²⁸ Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

Podľa právnych predpisov upravujúcich zachádzanie s páchatel'mi trestných činov vo väzniciach majú odsúdené ženy svoje práva, ktoré pokrývajú ich zvláštne potreby. V praxi však tieto práva nie sú rešpektované, to znamená, že niektoré ustanovenia sú voči ženám dokonca diskriminačné. Napr. na rozdiel od mužov nemajú odsúdené ženy právo stýkať sa so svojimi partnermi. Argumentuje sa to tým, že vzniká riziko otehotnenia žien v podmienkach, ktoré na podobné situácie nie sú vhodným spôsobom adaptované.

§ 17 zákona č. 8328 z roku 1998 o právach a zaobchádzaní s odsúdenými stanoví, že „Matkám sa umožní ponechať si deti do veku troch rokov. Zriaďujú sa zvláštne oddelenia jaslového typu, ktoré pomáhajú pri dohliadaní nad deťmi a pri ich výchove“. Keď sa ženy vo väznici nachádzali s deťmi mladšími ako tri roky, žiadne takéto oddelenie zriadené nebolo.

Aj napriek tomu, že žiadne oficiálne údaje o prípadoch znásilnenia v policajnej väzbe neexistujú, všeobecný názor je, že k tomu dochádza. Správa albánskeho Helsinského výboru z roku 1999 najviac uvádza, že zachádzanie so ženami zadržanými v policajnej väzbe je charakterizované chatrnou zdravotnou starostlivosťou a tiež sú prípady úbohých hygienických podmienok v Malsi e Madhe a Shokoderu. Podobným spôsobom sú vnímané aj prípady mučenia vo väzniciach. Ale ani tu však oficiálne údaje nie sú k dispozícii.

Bulharsko

V tomto štáte v r. 2002 existovala jedna ženská väznica a jeden internát pre ženy mladšie ako 18 rokov. Ženy sú odsúdené za rôzne trestné činy vrátane vražd, krádeží, lúpeží a podvodov.

Zákon o výkone trestu napríklad obsahuje ustanovenie, ktoré stanoví zvláštne práva tehotným ženám a odsúdeným matkám. To znamená, že tieto práva umožňujú úľavy v ťažkej a nebezpečnej práci po rovnakú dobu aká je v občianskom zákonníku stanovená

pre platenú materskú dovolenku v období okolo pôrodu. § 29 navyiac stanoví, že tehotné ženy a matky s deťmi majú právo na lepšie životné podmienky a zdravotnú starostlivosť.²⁹

Tu je umožnené ženám žiť vo väznici so svojimi deťmi do jedného roku vo vyčlenených sekciách vo väznici. Pokiaľ neexistuje nikto, kto by sa o dieťa postaral mimo väznicu (napríklad partner, alebo príbuzní) majú matky povolené zostať s deťmi po dobu troch rokov vo väznici. Potom je umiestnené po dobu než si matka odpyká svoj trest do verejnej detskej škôlky, alebo detského domova.

Existujú tu správy o znásilneniach na policajných stanicích a vo väzniciach. Dokonca sa vyskytli i sťažnosti o mučeníach, avšak stále nie je dostatok informácií o zaobchádzaní s odsúdenými na policajných stanicích. Verejnosť si stále neuvedomuje závažnosť problému a o tejto oblasti neexistujú žiadne správy.

Chorvátsko

Tak ako aj v iných krajinách, tak aj v Chorvátsku je odsúdených oveľa menej žien ako mužov a to najviac za majetkovú trestnú činnosť, ďalej trestné činy proti bezpečnosti osôb, majetku a opravy, falšovanie dokumentov a najmenej sú ženy odsúdené za činy ohrozujúce život a zdravie.

Chorvátsko disponuje okrem iného s dvoma centrálnymi väznicami a to v oblasti Záhrebu a v oblasti Splitu. Tieto väznice sú miešané, kde sa nachádzajú muži, mladiství, ale i ženy.

Chorvátske právne predpisy obsahujú ustanovenia, ktoré je možné použiť i na väznené ženy. Dá sa teda povedať, že tieto ustanovenia chránia ženy pred sexuálnym, alebo psychologickým mučením v policajnom zadržaní, alebo vo väzniciach. Odsúdené ženy sú prísne oddelené od mužov a to po celú dobu trestu.

²⁹ Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

Pokiaľ po dobu výkonu trestu odňatia slobody matky nie je k dispozícii nikto, kto by sa o deti postaral, prichádzajú na rad sociálne siete. Všetci odsúdení majú v priebehu výkonu trestu odňatia slobody právo na zdravotnú starostlivosť a psychologické poradenstvo a každá ženská väznica má zdravotné stredisko starajúce sa o tehotné ženy. Pri nástupe do výkonu trestu absolvujú ženy povinné gynekologické vyšetrenie a existujú programy pre ženy závislé na alkohole a drogách.³⁰

V centrálnej väznici je každá väzenská cela v ktorej sú umiestnené ženy, vybavené hygienickým a toaletným zariadením (s tečúcou studenou i teplou vodou). Vo väčších celách je toto vybavenie oddelené prekážkou, v malých vôbec. Cely sú čisté, dobre vetrané a zariadené posteľami, stolmi a stoličkami. V niektorých prípadoch boli prípady kedy vznikli problémy s prístupom denného svetla, ktorému bránili kovové zábrany na vonkajšej strane okien. Spoločné sprchy sú čisté a v dobrom stave.

Nevyskytujú sa tu správy o prípadných znásilneniach na chorvátskych policajných staniciach. Každý rok je však zaznamenaných niekoľko obvinení vznesených odsúdenými ženami za telesné, alebo duševné mučenie.

Estónsko

V Estónsku je jedna ženská väznica a zvláštne potreby väzenských žien (tehotenstvo, sociálna podpora závislých detí atď.) sú chránené zákonom.

Deti môžu zostávať s odsúdenými matkami do veku troch rokov, potom sú umiestnené do verejnej materskej škôlky.

³⁰ Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

Boli hlásené prípady znásilnenia počas zadržania v policajných celách, čo sa používanie telesného alebo sexuálneho mučenia týka, nie sú k dispozícii žiadne informácie. Ženy však bývajú často vystavované slovnému a psychologickému týranu.

Maďarsko

V Maďarsku je jediná ženská väznica v Kalocse. Ďalej sú väznice, ktoré majú oddelenia pre ženy a niekoľko žien sa nachádza vo väzobnej väznici v Budapešti.³¹

Najčastejšie trestné činy, za ktoré bývajú ženy odsúdené sú lúpeže, na ktorých sa väčšinou podieľajú ako spoločnice. Významný počet odsúdených žien je aj za usmrtenie človeka. Ďalším najčastejším odsúdením žien sú trestné činy za krádeže a ublíženie na zdraví a podvody.

Podľa vyhlášky ministerstva vnútra č. 19/1995 upravujúci poriadok v policajných väzniciach sa zadržovaní muži a ženy umiestňujú oddelene. Vyhláška č. 6/1996 ministerstva spravodlivosti o prevedení výkonu trestu odňatia slobody a väzby obsahuje celú radu ustanovení, ktoré ženám vo väzniciach udeľujú zvláštne práva. Tieto práva sa týkajú výnimiek pre tehotné ženy v oblasti nočných pracovných zmien, dobrých hygienických podmienok, väčšieho priestoru než majú muži a v niektorých prípadoch i možnosti odkladu výkonu trestu odňatia slobody tehotných žien. Navyše sú v týchto ustanoveniach zvláštne potreby žien brané v úvahe rovnako z pohľadu predmetov, ktoré potrebujú a je im teda priznané právo vlastniť väčší počet položiek, než je to u mužov. (toto sa týka predovšetkým predmetov osobnej hygieny a kozmetiky).

Odsúdené ženy – matky si môžu ponechať dieťa do veku jedného roku v ústrednej väzenskej nemocnici.

³¹ Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

Situácia osôb vo výkone väzby je častokrát podstatne horšia než vo výkone testu, najmä pokiaľ je väzba vykonávaná v policajnej väznici. Niektoré ženy tvrdili, že na oplátku za sexuálne služby im boli umožnené lepšie privilégia.³²

Poľsko:

Čo sa priemerného veku žien a povahy trestnej činnosti týka, nie sú k dispozícii žiadne informácie. Veľmi častá je majetková trestná činnosť a trestné činy na živote a zdraví.

V Poľsku existujú tri väznice pre ženy. – Lublinec, Grudziac a Krzywaniec. Okrem týchto väzníc sú po celom Poľsku väzobné väznice, ktoré majú oddelenia pre obvinené ženy.

Podľa právnych ustanovení majú ženy právo vykonávať trest odňatia slobody v polootvorených väzniciach s výnimkou zvlášť nebezpečných odsúdených, ktoré podliehajú uzatvorenému režimu. Pravidlom ale je, že odsúdené ženy vykonávajú trest odňatia slobody v otvorenejších podmienkach.

Pokiaľ má odsúdená žena dieťa mladšie ako tri roky, môže vykonávať trest odňatia slobody v jednej z dvoch väzníc, ktoré disponujú domovom pre malé deti. Po dovŕšení veku troch rokov je dieťa zverené otcovi, prarodičom alebo pestúnom. (na základe rozhodnutia súdu, ktorý spolupracuje s matkou, s výnimkou prípadov trestných činov namierených proti dieťaťu). Väznená matka má právo na častejšie stretnutia so svojimi deťmi, než umožňuje mesačná norma, môže však požiadať o premiestnenie do väznice, ktorá sa nachádza bližšie k miestu jej bydliska. Deti môžu zostať s matkami do veku troch rokov na žiadosť matky.

V rámci poľského systému trestného práva fungujú tiež probační úradníci, ktorí sú zodpovední za sociálnu adaptáciu bývalých väzňov. Je možné sa zúčastniť vzdelávacích

³² Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

systemov na úrovni bežného verejného školstva (základného a stredoškolského). Dokonca zástupca Helsinskej nadácie hovorí, že je to možné i na úrovni vysokoškolského vzdelania, pretože zákon to nezakazuje.³³

³³ Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297

3 SEXUALITA ŽIEN VO VÄZENÍ

3.1 Teoretické a praktické problémy v rámci sexuality žien

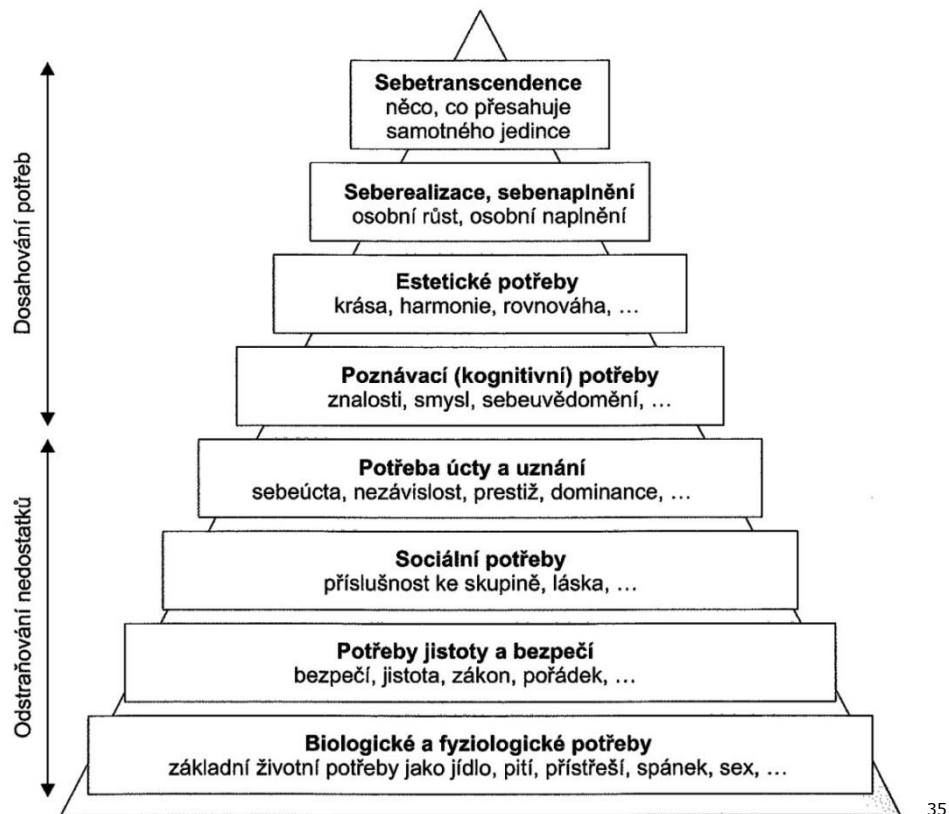
Jedným z biologických danností človeka je do určitej miery aj sexualita. Vníma ju inak muž, než ako je vnímaná ženou. Pre ženu je dôležité aj citové zaangažovanie a inklinuje skôr k monogamným vzťahom. Sexuálny život jej môžu ovplyvňovať rôzne faktory, ktoré závisia napr.: od výchovy v rodine, od jej nadobudnutých rád, od zdravotného stavu a psychickej stránky. Zavážiť však môže tiež aj jej genetická predispozícia.

Je pravdou, že do väzenia sa dostane človek za to, že nejakým spôsobom, teda trestnou činnosťou poškodil jedinca či spoločnosť a preto trest musí zostať trestom so všetkým čo k tomu patrí, čo obnáša a teda odňatie slobody obzvlášť. A to sa týka aj sexuálneho života, ktorý je osobám vo výkone trestu odňatia slobody výrazne obmedzený, ako i rada ďalších pôžitkov.

Pokiaľ sa žena dostane do výkonu trestu odňatia slobody potom platí, že: „Poriadok o výkone trestu odňatia slobody“ sa vzťahuje na všetkých väzňov rovnako, avšak musíme rešpektovať špecifiká ženskej bytosti a jej osobnosti a zachádzať s ňou v súlade s jej individualitou.

Podľa Maslowovej teórie „Motivácia ľudského jednania“ existuje päť kategórií potrieb, ktoré Maslow (1908-1970) rozšíril na osem a vytvoril tak dve hlavné skupiny. Potreby odstránenie nedostatku a dosiahnutie niečoho. To znamená, že ľudia sú poháňaní dosiahnuť maximálny potenciál, pokiaľ však nevznikne nedostatok v prvej skupine potrieb, vzniká úzkosť, pokiaľ sú nedostatky odstránené, nevzniká žiadny pocit. V prípade druhej skupiny potrieb existuje po naplnení uspokojenie a navyše vzniká väčšia motivácia. V čele svojho modelu uvádza A. Maslow na prvom mieste fyziologické a biologické potreby ako najzákladnejšie a najsilnejšie potreby, ktoré nás držia pri živote a k nim patrí jedlo, pitie, vyprázdňovanie, spánok, prístrešie a tiež sex.³⁴

³⁴ Doňková, O. *Úloha motivácie v sociálnej pedagogike*. In Juzl: *Základy pedagogiky*. Brno:IMS Brno, 2010. ISBN 978-80-87182-02-4

A práve sex je do istej miery v penitenciarite stále tabu a pritom vo väznici existuje, pretože tam žijú ľudia a k nim sex neodmysliteľne patrí. Odborníci zo ženských väzníc v r.1987 -vtedajší penitenciaristi sa zhodli na tom, že sex je prirodzeným prejavom a je súčasťou ľudského života a preto v ňom nikomu netreba brániť, teda „ani medzi stenami“ a začať ho skôr viac tolerovať.

3.2 Sexuálne problémy žien vo výkone trestu odňatia slobody

To, že sexualita sprevádza ľudstvo od nepamäti a znamená prirodzenú súčasť každého z nás je fakt o ktorom som sa už veľa popísalo. Sexualita žien je konštruovaná ako niečo nevypočítateľného, tajomného, obtiažne zachytiteľného a pochopiteľného, teda ako niečo o čom „správne“ ženy skôr nehovoria. (Smart 1976)³⁵ Rada by som uviedla niektoré faktory, ktoré výrazne ovplyvňujú ženskú sexualitu a to nielen na slobode, ale i vo väzení.

³⁵ <http://www.phil.muni.cz/waia/home/aktivita3/ka3f>

³⁶ Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2003, Vol. 39, No. 4

Patria sem:

- **psychické problémy** - tie stresujú a spôsobujú nechúť k sexu (to znamená, že pod týmto vplyvom sa výrazne redukuje chuť na sex vo väzení, hlavne v počiatočných fázach väzenia, avšak u niektorých môžu pretrvávajúť i počas celého obdobia stráveného za mrežami),
- **zdravie** – dlhodobé choroby či branie antibiotík, sa môže podpísať na tom, že sexuálne libido klesá,
- **hormonálna antikoncepcia** – aj napriek stále sa modernizujúcej technike sa niektoré ženy nevyhnú vedľajším účinkom medzi ktoré patrí aj pokles sexuálne túžby,
- **puberta**
- **tehotenstvo** – niektoré ženy v tehotenstve myslia na sex oveľa viac, no väčšina z nich v priebehu tehotenstva a po pôrode záujem o sex stráca a to hlavne z dôvodu strachu o dieťa či strachu z bolesti po pôrode.
- **Prechod /menopauza/** - ženy si pripadajú staré a neatraktívne

3.3 Možnosti v rámci uspokojovania sexuálnych potrieb

Možnosti žien v rámci uspokojovania sexuálnych potrieb sú vo väzení veľmi obmedzené. Ako však absenciu sexu vnímajú samotné ženy? Majú na niečo také vôbec chuť, myšlienky, čas a príležitosť? Sexuálne pomôcky nie sú vo väzení povolené a preto sa vynárajú otázky typu ako: chýbajú ženám muži?, alebo vystačia si medzi sebou sami? prichádzajú do úvahy tiež farmaceutiká na zníženie sexuálneho apetítu?³⁷

I keď v neprajných podmienkach sexuálny apetít slábnie predsa je tu a patrí k životu. Podľa štatistík vo všeobecnosti je väznených menej žien ako mužov preto aj väznice nie sú špeciálne riešené len pre ženy.

³⁷ České vězeňství č. 1/2012 vydavateľ: Vězeňská služba České republiky, Soudní 672/1a, 140 67 Praha 4

Podľa dostupnosti výpovedí väzenkýň je pre uspokojovanie sexuálnych potrieb najväčší problém absolútny nedostatok súkromia. Jednou s možností sexuálneho uspokojenia je masturbácia a teda pre väčšinu žien i dostatočným uspokojením. Ďalším fenoménom je homosexuálne partnerstvo a pseudorodiny ako hlavné adaptačné mechanizmy vo väzniciach pre ženy. Homosexuálny vzťah je väčšinou definovaný v rovine emočnej, sociálnej, sexuálnej či ekonomickej a niektorí autori podľa toho, ktorá z rovín vo vzťahu dominuje zaraďujú homosexualitu do niekoľko kategórií.

Najčastejším delením je tzv. **pravá a nepravá** homosexualita.

Pravou homosexualitu či lesbizmus reprezentuje žena, ktorá akceptuje homosexuálnu orientáciu, teda prešla „coming outom“, pred uväznením nadväzovala výhradne vzťahy so ženami a je pravdepodobné, že po prepustení sa bude do homosexuálnych vzťahov vracajúť. Tieto ženy tvoria vo vnútri väzenskej populácie obvykle menšinu. V prostredí inštitúcie väzenia podľa Warda a Kassebauma pravé lesby nenadväzujú partnerstvo vôbec, lebo majú svoje referenčné partnerské siete v slobodnom svete, alebo ho navdávajú len s pravými lesbami. Pokiaľ pravé lesby vo väzení partnerský vzťah naväzujú je väčšinou veľmi pevný a dlhodobý. Na nepravé lesby pohoršene pozerajú práve s dôvodu častého striedania partneriek.³⁸

Výskumy zo 60. a 70. rokov konštatovali, že pravé lesby v niektorých prípadoch slúžili ako vzor pre stratégiu chovania v rámci partnerských vzťahov ostatným ženám.

Owen a Watterson dospeli k záveru, že partnerské vzťahy pravých lezieb sú vo väzení viacej mocensky vyrovnané, teda s minimálnou príslušnosťou ku klasickému rozdeleniu mužsko-ženských rolí v tradičnej rodine. Vzťahy pseudohomosexuálne naopak na tejto dynamike komplementárnej maskulinity a feminity stojí, čo je trochu zapríčinené rolovými konšteláciami v heterosexuálnych partnerstvách nižšej triedy z ktorej väčšina uväznených žien pochádza. Čestnosť lesbických partnerstiev vo väzení by nás nemala zvädzat' k tomu, aby sme väzenie vnímali ako homosexualite naklonený priestor, lebo výskumy ukazujú, že pravá či otvorená homosexualita, keď je odhalená vo väzení, nie je príliš populárna.³⁹

³⁸ Ward, D.A., Kassebaum, G.G. 1965. *Women's Prison. Sex and Social Structure*. Chicago: Aldine Publishing Company

³⁹ Owen, B. 1998. *In the Mix. Struggle and Survival in a Women's Prison*. Albany: State University of New York Press

Za nepravú lesbu je považovaná žena, ktorá vo väzení navdázuje partnerské vzťahy so ženami, nepovažuje sa za homosexuálnu, pred uväznením lesbické vzťahy nevyhľadávala a partnerské vzťahy vo väzení sú pre ňu dočasnou adaptáciou na výnimočné prostredie a situáciu. Väčšina žien vo väzení sa za homosexuálne nepovažuje i keď participujú na manželských partnerstvách s inými ženami.⁴⁰

Okrem týchto dvoch skupín sa vyskytujú aj prípady, kedy sú ženy do lesbických vzťahov zatiahnuté až príchodom do väzenia, ale pokračujú v nich i po opustení inštitúcie.

Ako bolo už naznačené dôležitou diferenciáciou, ktorá ide naprieč homosexuálnymi partnerstvami vo vnútri väzenia, je rolové delenie korešpondujúce so spoločensky pripísanými atributmi mužskosti a ženskosti. „Butch“ je termín označujúci ženy, ktoré v partnerskom vzťahu preberajú úlohu maskulinný, zatiaľ čo femme je označením pre ženy, ktoré zaujímajú rolu femininný. Maskulinita je jednoznačne spojovaná s takým atribútom ako je rešpekt, spoľahlivosť, slobodomyselnosť, sila, schopnosť určovať pravidlá, zatiaľ čo úloha femininný sa odvíja najmä v dimenziách fyzickej atraktivity a empatickej osobnosti. Tieto vlastnosti sú fyzicky manifestované taktiež v spôsoboch ako ženy upravujú svoj zovňajšok. Podľa Warda a Kassebauma „butch“ ženy maximalizuje rozdiel medzi sebou a ostatnými ženami a minimalizuje rozdiel medzi sebou a mužmi.⁴¹

Sexuálne služby za peniaze či znásilnenie sú v mužských subkultúrach považované za legitímnu formu sexuálneho uspokojenia, zatiaľ čo v ženských väzniciach sa s nimi nestretávame. Oproti tomu Owen hovorí, že vykorisťovateľské vzťahy vo väzniciach pre ženy jestvujú. Tieto vzťahy naberajú rôzne podoby a jedným z nich je vzťah, ktorý navdázuje žena takmer bez akýchkoľvek finančných či materiálových zdrojov so ženami, ktoré vo väzení tieto zdroje majú. Majetné ženy sú si vedomé, že sú do istej miery využívané, ale potrebujú mať vedľa seba niekoho, kto aspoň predstiera, že je ich priateľka preto toto negatívum vyvažuje.⁴²

⁴⁰ Nedbálková, K. *Spoutaná Rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-65-2

⁴¹ Ward, D.A., Kassebaum, G.G. 1965. *Women's Prison. Sex and Social Structure*. Chicago: Aldine Publishing Company

⁴² Owen, B. 1998. *In the Mix. Struggle and Survival in a Women's Prison*. Albany: State University of New York Press

Pseudorodiny či príbuzenstvo s vyššie popísanými typmi partnerstva sa prelínajú a sú označením pre vzťahy medzi niekoľkými ženami, ktorých vzájomné väzby imitujú sociálnu štruktúru tradičnej rodiny. Okrem pozícií, ktoré sú obvykle zaujímané ženami, ženy predstavujú i mužských partnerov.

Rodina obvykle začína manželstvom dvoch žien, ktoré predstavujú genderovo striktno diferencovaný pár, čo znamená, že jedna zaujíma rolu „butch“ a druhá rolu „femme“.⁴³

Vstup do rodinných formácií je dobrovoľným a začína tak, že partnerská dvojica čo prejde obradom inštitučnej svadby, vôkol seba sformuje kruh svojich príbuzných, tvorených z priateľov / Bowker 1981 /.⁴⁴ Tu rovnako ako vo vzťahoch partnerských, je mužskosť asociovaná so silou a agresivitou, poskytnutím ochrany a určovania pravidiel, zatiaľ čo ženskosť vyžaduje pasivitu, emocionalitu a fyzickú atraktivitu.

Vytváranie pseudopříbuzenských skupín je možné vnímať ako snahu priblížiť každodennosť života v totálnej inštitúcii i štruktúram širšej spoločnosti, aby sa tak stala lepšie živitelnou. S pomocou Goffmanovej terminológie ju môžeme vnímať ako reakciu na vyvlastnenie. Heffernan charakterizuje pseudorodiny ako priame vedomé náhrady rodinných vzťahov, ktoré boli premiestnením jedinca do prostredia totálnej inštitúcie radikálne prerušené. Pseudopříbuzenstvo poskytuje multiplicitu blízkych vzťahov, čím zmierňuje bolesť väzenskej každodennosti. Tieto vzťahy však nie sú redukateľné iba na väzby priateľstva.

Pseudopříbuzenské zoskupenie predstavuje akúsi predpovedateľnú štruktúru sociálnych vzťahov, v rámci ktorej sa väzenkyni dostáva pomoci, podpory, istoty, emočnej reciprociti a ochrany pred ostatnými odsúdenými. Inými slovami je rodina vo väzení prepo-

⁴³ Butch je termín označujúci ženy, ktoré v partnerskom vzťahu prijímajú rolu maskulinity, ktorá je jednoznačne spojovaná s takými atribútmi akými sú rešpekt, spoľahlivosť, slobodomyselnosť, sila a schopnosťou určovať pravidlá, zatiaľ čo femme je označením pre ženy zaujímajúcu rolu femininnú, čo sa odráža predovšetkým v medziach atraktivity a empatickej osobnosti.

⁴⁴ Nedbáľková, K. *Spoutaná Rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-65-2

jená kruhom jedincov, ktorí si môžu navzájom dôverovať a ktorí sa môžu vždy na seba spoľahnúť.

Rada novších výskumov väzenských subkultúr dokazuje, že pseudorodinné zoskupenie ako bolo prezentované a ako bolo typické pre skoršiu adaptačnú stratégiu je v dnešných väzniciach pomenej / Dobasch 1986, Owen 1998 /.⁴⁵

Tak ako hovorí sexuologička L. Janáčková: sex medzi odsúdenými ženami sa považuje za nahrážkové chovanie. Že sa tak bežne deje ešte neznamená, že vo väzení sú samé lesby. Odsúdené, keď sa vrátia späť do bežného života sa budú chovať ako predtým. Je málo pravdepodobné, že by žena objavila svoju tvár vo väzení.⁴⁶

3.4 Riešenie tejto problematiky návrh

„Základom subkultúrnych svetov v ženskej väznici sú partnerské vzťahy a práve ich prostredníctvom sa dá porozumieť tomu, akým spôsobom dochádza v spoločnosti k reprodukcii genderovej štruktúry na troch analyticky rozlíšiteľných rovinách, na rovine symbolickej, na rovine delby práce i v rovine individuálnych identít.“⁴⁷

Vzťahy sú vo väzení ústredným aspektom väzenskej každodennosti. Umožňujú odsúdeným seberealizáciu, zajištenie základných materiálnych potrieb a čiastočný únik z priestoru totálnej inštitúcie. I keď nie všetky ženy vo väzení žijú v partnerkom vzťahu s inou ženou.

K možnému intímnemu styku využiť podľa možnosti návštevy bez zrakovej a sluchovej kontroly /par.19 odst.5 zák.o výkone trestu a odňatia slobody/ za dobré chovanie sú v právomoci riaditeľa väznice. Uplatňuje sa to ako motivačný prvok.

- opustenie väznice na 24 hodín, kde partneri môžu navštíviť miesto na intímny styk
- najvyššia forma odmeny pre odsúdených je prerušenie výkonu trestu na 20 dní za vynikajúce chovanie

⁴⁵ Nedbálková, K. *Spoutaná Rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-65-2

⁴⁶ http://ona.idnes.cz/sex-ve-vezeni-resi-masturbace-ve-sprse-pripadne-lesbicke-chovani-pxs-/vztahy-sex.aspx?c=A091116_135044_ona_telo_jup

⁴⁷ Nedbálková, K. *Spoutaná Rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006. ISBN 80-86429-65-2, s. 180

Podľa prieskumu je viac ako 90% väznených žien za zlegalizovanie chráneného pohlavného styku s partnerom vo vhodných priestoroch. Vzhľadom k tomu, že väzenská služba nemá záujem na otehotnení svojich zverenkyň a preto sa takzvané neštandardné návštevy za mrežami zatiaľ neumožňujú, ale návštevy bez zrakovej a sluchovej kontroly ano.

Keďže sme už v treťom tisícročí, stálo by za uvahu na kompetentných miestach sa nad tým aspoň zamyslieť a urobiť legitímne úpravy v prospech odsúdených žien a umožniť tak uvoľniť si tú najzákladnejšiu a naprirodzenejšiu potrebu každého z nás akou je sex.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝSKUM

4.1 Příprava – cieľ, úlohy, hypotézy, použité metódy

Hlavnú metódu, ktorú som použila pri spracovaní vybranej témy, bola technika dotazníkového šetrenia, ktorá zastupuje kvantitatívny výzkum, vďaka ktorému som získala určité dáta o inkriminovanej a tabuizovanej téme akou sú sexuálne problémy žien vo výkone trestu odňatia slobody vo väznici v Nitre-Chrenová. Otázkami na zostavenie dotazníka som sa inšpirovala otázkami, ktoré boli použité pre dotazníkové šetrenie v ženskej väznici vo Svetlé nad Sázavou.

Dotazníkovú metódu možno vymedziť ako určitý spôsob písaného riadeného rozhovoru, ktorý je na rozdiel od rozhovoru menej časovo náročný, pretože sú na otázky od respondentov vyžadované písomné odpovede. Pre porovnanie uvádzam ešte jednu definíciu dotazníkov: *„Je to nástroj dotazníkovej metódy, ktorý slúži k hromadnému získavaniu údajov pomocou písomných otázok, otázky (alebo tiež položky) môžu byť uzatvorené, polouzatvorené a otvorené. Používajú sa i položky škálové.“*⁴⁸

Cieľom metódy dotazníkového šetrenia je samozrejme získanie dát a informácií o respondentoch, ale predovšetkým zistenie tiež ich postojov a názorov, ktoré autora dotazníkov (výskumníka) zaujímajú.

Väčšinou ide o koncipovanie otázok, na ktoré respondent odpovedá formou jednoduchých odpovedí typu „ano“, „nie“, „neviem“, prípadne sa jedná o súbor otázok ku ktorým je priradená sada možných odpovedí z ktorých si respondent vyberá. Tieto otázky sú označené ako uzatvorené, pretože neposkytujú respondentovi príliš široké možnosti pre vlastné vyjadrenie a ponúkajú mu dopredu stanovené odpovede. Opačom bývajú otázky otvorené, ktoré respondentovi naopak poskytujú dostatok priestoru pre prejav svojich názorov i myšlienok. Treťou variantou sú otázky škálované, ktoré sú typické pre zisťovanie názorov a postojov a sú spojené s posudzovacími škálami. *„Škály teda sú nástroje ktoré*

⁴⁸ Hartl, P., Hartlová, H. Psychologický slovník. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80–7178–303X, s. 21

*umožňujú zisťovanie miery vlastností, alebo javov, alebo jeho intenzitu. Posudzovateľ určuje polohu na škále, alebo priraduje dané vlastnosti, alebo javu počet bodov. Zvláštnym typom škál sú škály bipolárne (obsahujú dve krajné možnosti) a škály Likertove, ktoré sa používajú na meranie postojov a názorov respondentov.*⁴⁹

Respondent hodnotí na ponúkanej stupnici variantu odpoveď najlepšie zodpovedajúcu jeho názoru. Škálové otázky majú pevne stanovené možné odpovede a umiestňujú reagujúceho človeka na niektorý bod škály.

Rozoznávame niekoľko druhov škál:

- zaškrťavacie zoznamy,
- škála nútenej voľby,
- numerická posudzovacia škála,
- kategóriálna posudzovacia škála,
- grafická posudovacia škála a ďalšie.

V dotazníku sa spracovávajú tvrdé a mäkké fakty. Medzi tvrdé zaraďujeme napr. pohlavie, vek, vzdelanie, povolanie a medzi mäkké fakty zaraďujeme napr. názory, skúsenosti, záujmy, postoje, predstavy, prežitky, prania či potreby.

Pokiaľ si pre naplnenie výskumného zámeru zvolíme metódu dotazníkového šetrenia, práca s ním by mala postupovať podľa všeobecne daných pravidiel a to v štyroch hlavných fázach:

1. Autor si zo začiatku vytvorí projekt, v ktorom špecifikuje voľbu cieľovej skupiny. To znamená, pripraví si jadro (hlavnú skúmanú problematiku) dotazníkového šetrenia a prevedie tiež predvýzkum (pilotáž).
2. V druhej fáze si potom autor zrealizuje vlastné dotazníkové šetrenie.

⁴⁹ Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2006, ISBN 80-85931-79-6, s. 42-52

3. V tretej fáze výzkumník pristupuje k spracovaniu a analýze získaných informácií a k formulácii výsledkom šetrenia.
4. V záverečnej, teda vo štvrtej fáze potom dochádza k zobrazeniu získaných výsledkov a k ich začleneniu do teórie z ktorej sme vychádzali.

Veľmi dôležitý fakt pri zostavovaní samotného dotazníka je premyslieť si a presne formulovať hlavný cieľ dotazníkového šetrenia. To znamená logicky a štylisticky správne pripraviť konkrétne otázky a pred definitívnou aplikáciou dotazníka previesť pilotáž na menšom počte skúmaných osôb, ktorá pomôže pri posledných úpravách dotazníka. Medzi tieto hlavné zásady pri príprave dotazníka zaradujeme:

- Neutrálnu formuláciu jednotlivých položiek tak, aby z nich nebolo možno odvodiť názor či pozíciu pýtajúceho sa.
- Rovnocennosť ponúkaných odpovedí, to znamená, že žiadna z variant by sa nemala javiť ako jednoznačne ideálna či najlepšia, alebo naopak ako úplne nevhodná.
- Jednotlivé položky by mali byť koncipované jednoznačne, jasne, zrozumiteľne a to z hľadiska jazykovej formulácie z dôvodu možného prevedenia dotazníkového šetrenia medzi rôznymi respondentami bez ohľadu na vek, či sociokultúrne prostredie. Pri zostavovaní dotazníku sa doporučuje eliminovať odbornú terminológiu a dvojznačnosť.

Pri tvorbe a spracovávaní dotazníka sú na výskumníka kladené a ďalšie požiadavky a nároky. Ide prevažne o to, aby boli zachované charakteristiky dotazníka ako sú:

- Objektívnosť, ktorá je daná mierou nezávislosti dotazníka na osobe užívateľa, prispieva k jednoznačnosti výsledkov, pretože obmedzuje nebezpečie, aby výskumník zkrslil fakty k dosiahnutiu ideálnych výsledkov.

- Štandardnosť požiadaviek, aby bola daná metóda používaná u rôznych osôb za podmienok pre všetky osoby rovnako. To znamená, že predpokladá dodržovanie jednotlivých inštrukcií, postupov a rovnaké vyhodnocovanie výsledkov u všetkých skúmaných osôb podľa stanovených noriem.
- Spoľahlivosť (reliabilita) je stálosť výsledku v čase, takže a je metóda opakovaná po určitej dobe a vedie k získaniu úplne odlišných výsledkov, je metóda málo spoľahlivá.
- Platnosť (validita) znamená nakoľko metóda meria to, čo merať má. Je daná stupňom nezávislosti merania na systematických a náhodných chybách a teda závisí okrem iného na objektívnosti a spoľahlivosti metódy.

Z hľadiska vyššie popísaných fází je ďalej potrebné pri práci s dotazníkovým štetním postupovať nasledujúcim spôsobom.

- Vybrať cieľovú skupinu a to buď náhodne (na základe teórie pravdepodobnosti), alebo tzv. kvótnym výberom, ktorý predstavuje čo najdokonalejší vzor celej populácie. Tak, ako som už uviedla vyššie, zvolila som si skupinu žien vo výkone trestu odňatia slobody rôznej vekovej kategórie a vzdelania v ženskej väznici Nitra - Chrenová, kde okrem tvrdých dát boli kladené otázky smerujúce priamo do oblasti sexuálneho života práve tých žien, ktoré si odpykávajú trest za mrežami.
- Zvoliť optimálny počet respondentov, ktorý budú predstavovať reprezentatívnu vzorku výskumu. V mojom prípade to bolo viac ako 300 pripravených dotazníkov.
- Určiť typ otázok, ktoré sa v dotazníku objavia (napríklad uzatvorené, otvorené, polootvorené, škálované). Za vhodný typ otázok v mojom dotazníku som použila otázky otvorené a škálované.
- Vytvoriť položky dotazníkov (jednotlivé otázky), tzv. ich pevné poradie, obsah a formu a tiež jednoznačne formulované odpovede.

- Previesť tzv. pilotáž, či predvýskum, v ktorom sa môžu overiť chyby pri konštrukcii dotazníkov a následne upraviť položky.
- Vytvoriť si dostatočný počet kópií konečnej verzie v dotazníku.
- Následne doručiť dotazník medzi cieľovú skupinu a pri jeho administratívne dohliadnúť na to, aby bola zaručená intimita pre vyjadrenie a tiež anonymita respondenta a nemožnosť jeho ovplyvnenia okolím.
- Po vrátení vyplnených dotazníkov, určiť ich návratnosť.
- Zozbierané dáta zoradiť do prehľadnej tabuľky, vyhodnotiť ich a jasne interpretovať.
- Z analyzovaných dát formulovať súhrnný záver.

Hlavným kladom pri použití dotazníku je predovšetkým možnosť osloviť veľký počet respondentov, celkovo jednoduchá administrácia a tiež relatívne dobrá kvantifikovateľnosť získaných údajov. Dotazníkové šetrenie má i svoje nevýhody, predovšetkým nízku validitu odpovede, čo znamená, že respondent nemusí vždy pravdivo odpovedať a u otázok intímnejšieho charakteru sa môže otázke dokonca úplne vyhnúť. Tiež mu nemusí vyhovovať forma kladenia otázok a to najmä tým, ktorí preferujú ústny prejav.

Dotazník, podobne ako i niektoré iné výskumné metódy, je preto nutné kombinovať s ostatnými metódami, aby závery šetrenia podali čo najspoľahlivejší obraz o danej problematike.

Pre účely výskumu v tejto práci, bol dotazník vnútorne štrukturovaný. Na začiatku je uvedené na aký účel sa dotazník robí, pre aký inštitút je vytvorený a v neposlednom rade tiež informácia o dobrovoľnosti a anonymite dotazníka. Ďalej je v ňom uvedený nadpis, ktorý celkovo vystihuje tému s ktorou dotazník súvisí a na základe ktorej si respondent odvodí, čoho a akej témy sa bude týkať. Pokračovala som časťou, v ktorej boli získané základné údaje o respondentovi (jeho vek, pohlavie, vzdelanie, ro-

disko, počet trestov, detí ...). Tieto premenné boli zvolené tak, aby zastupovali rôzne druhy charakteristík. Pri spracovávaní výskumného šetrenia mi poslúžili pre lepší prehľad o respondentoch a i pre sledovanie určitých spoločných znakov.

Hlavným cieľom ďalej koncipovaných otázok v dotazníku bolo zistiť a nahliadnuť priamo do oblasti sexuálneho života žien vo výkone trestu odňatia slobody. Je pochopiteľné, že niektoré otázky neboli zvolené šťastne, naopak iné mali byť položené. Pri koncipovaní otázok som sa tiež nechala inšpirovať otázkami, ktoré boli vytvorené pre ženskú väznicu vo Svetlé nad Sázavou.

Každá zvolená otázka mala svoj vlastný cieľ, bola zameraná na zistenie určitého konkrétneho faktu, názoru či postoju respondenta. Avšak až záverečné vyhodnotenie jednotlivých položiek utvorilo celkový pohľad na vnímanie ženskej sexualita vo väzení, ich vlastných pocitov, názorov či postojov...

4.2 Spracovanie údajov

Získané dáta som následne previedla na údaje, ktoré som vyjadrila číselne. Dotazník, ktorý mi poslúžil ako vhodný nástroj pre hromadné získanie dát pomocou písomných otázok, som si vytvorila sama a spolupracovala som pri tom so zásadami konštrukcie dotazníkov. Tiež okrem postojov respondentov k danej problematike boli súčasťou dotazníkov položky, ktoré zisťovali i niektoré sociodemografické údaje o respondentovi samotnom, teda položky, ktoré boli ďalej využiteľné pri následnej analýze a poslúžili k spracovaniu získaných dát.

Najprv bolo dôležité získané dáta štatisticky spracovať, aby ich bolo možné interpretovať a následne porovnať s postrehmi a závermi z preštudovanej literatúry. Pre tento zámer som zvolila nasledujúci postup:

- Najskôr som si pozrela všetky vyplnené dotazníky, skontrolovala som správnosť ich administrácie a tiež dostatočnosť vyplnenia. Vyradila som dotazníky, ktoré neodpovedali podmienkam stanoveným na začiatku výskumného zámeru. (konkrétne sa jednalo o dotazníky, ktoré boli nečitateľné, alebo z veľkej časti nevyplnené).
- Potom som zmapovala sociodemografické údaje o respondentoch (pohlavie, vek, dosiahnuté vzdelanie, rodné miesto, počet trestov, detí atď.) a vymedzila si približnú oblasť v ktorom sa vybraný súbor pohyboval.

- Z týchto údajov som spracovala prehľadné grafické charakteristiky jednotlivých premenných.
- V naviazanosti na ďalší krok som vyhodnotila jednotlivé položky a tieto závery vniesla do grafických znázornení uvedených nižšie.
- Nakoniec som formulovala závery.

4.3 Vyhodnotenie, grafy, analýza a interpretácia výsledkov dotazníkov

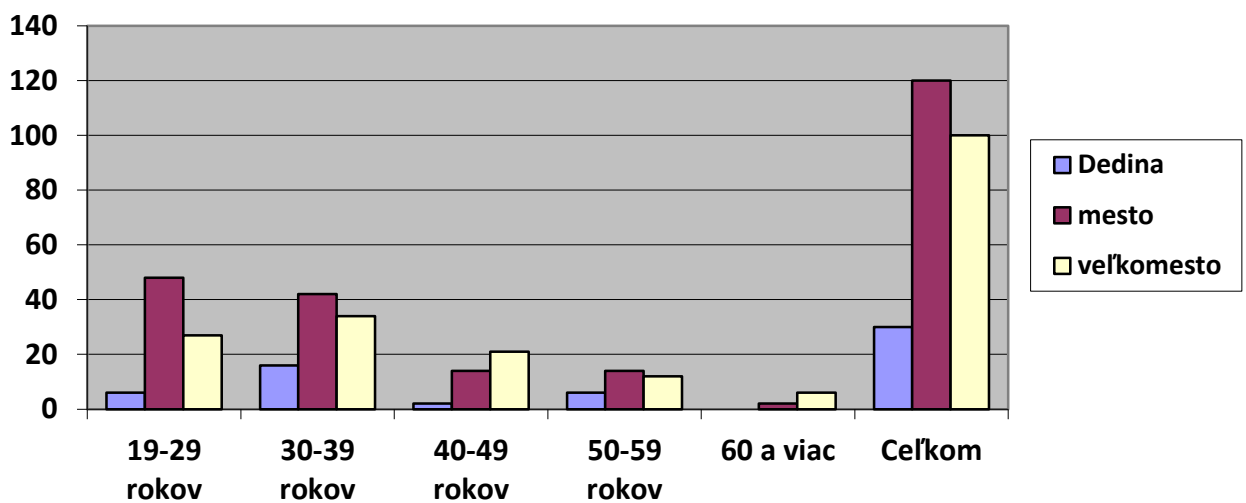
Z veľkej časti bolo možné vyhodnotiť 250 dotazníkov. Respondentky boli rozdelené do vekových kategórií 19 – 30 (celkom 81 žien), 31 – 40 (celkom 92), 41 – 50 (celkom 37), 51 -60 (celkom 32), a 61 – viac (celkom 8).

Ako je zrejmé, trestnú činnosť páchajú predovšetkým ženy mladšie a to vo veku 19 – 40 rokov, celkom zhruba dve tretiny a jedna tretina pripadá na ženy staršie 40 rokov.

Tak ako som uviedla už vyššie, zatiaľ čo výsledky skúmania tvrdých dát nám prezradili základné zloženie respondentov to znamená ich vek, vzdelanie, bydlisko, stav, počet detí a priemernú dĺžku trestu odňatia slobody, v druhej časti som sa zaujímala predovšetkým o problémy ich sexuálneho života za mrežami.

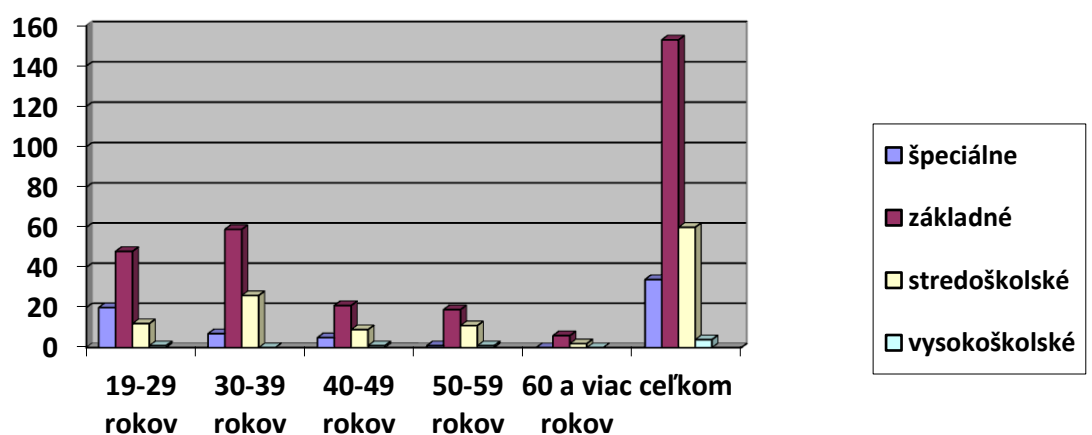
Pokiaľ sa rozprávame o mieste narodenia, približne rovnaký počet žien vo výkone trestu odňatia slobody pochádza z miest a veľkomiest. Z dedín len minimálne. Najviac zastúpená tu je pochopiteľne Bratislava, so značným odstupom tu figuruje Trnava, Nitra, Trenčín, Dolný Kubín, Lučenec. Kraje, ako sú Košický a Prešovský vyzerajú z hľadiska počtu osôb páchajúcich trestné činy najbezpečnejšie.

Graf č. I.

Najviac zastúpené ženy vo väzení sú práve tie so základným (alebo špeciálnym vzdelaním) a to najmä mladšími ročníkmi. Naopak s pribúdajúcim vekom u žien nad 40 rokov vzdelanie narastá do úrovne stredného vzdelania. Ako je vydiť v grafickom znázornení vysokoškolské vzdelanie je zanedbateľné.

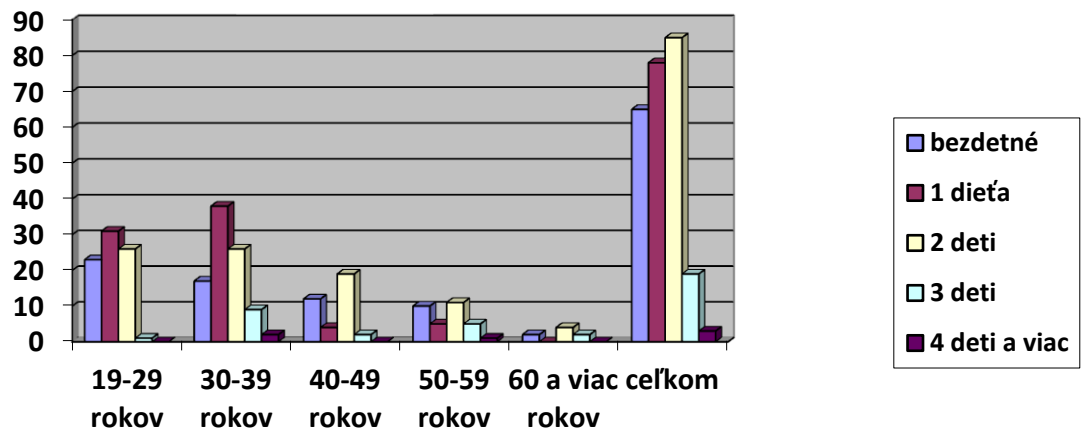
Graf č. II.

Počty detí som sledovala predovšetkým zo sociálneho dôvodu s čím súvisí i dôvod sexuálny. Zaujímavosťou je, že z dotazníkov som zistila, že až skoro štvrtina žien vo

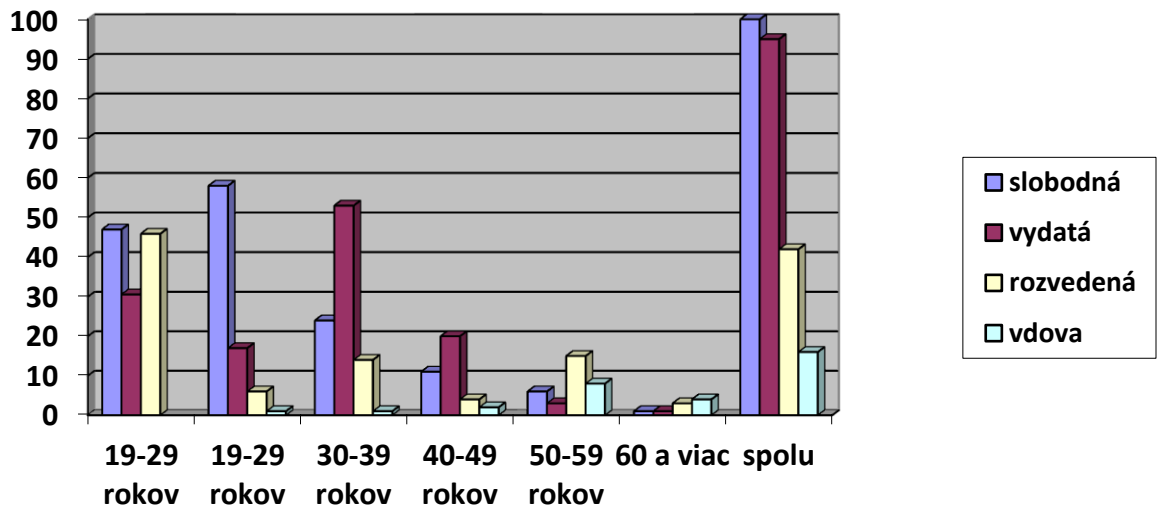
výkone trestu odňatia slobody je až 24 % žien bezdetných . Ženy s jedným dieťaťom tvoria 21 %, s dvomi deťmi 30 % a potom už pri 3 a viac deťoch samozrejme počty klesajú.

Graf č. III.

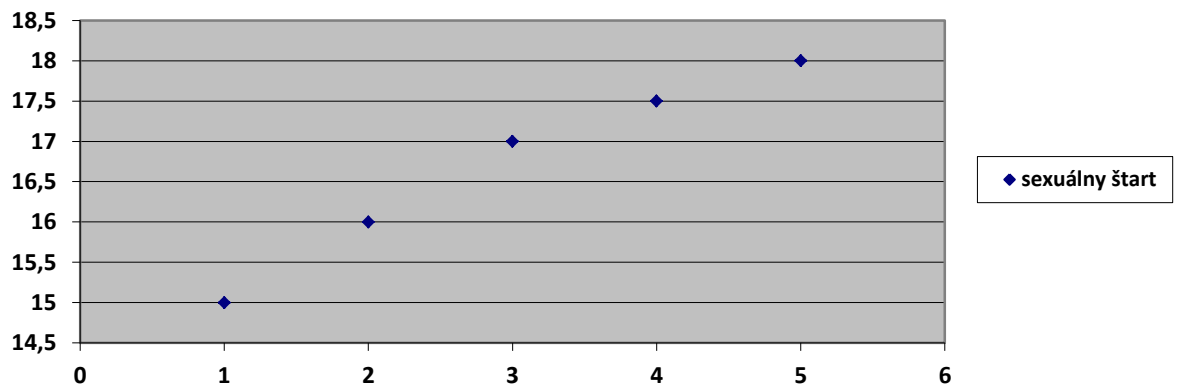
Sledovaný rodinný stav hovorí v prospech slobodných žien, pretože až 40 % z opýtaných tvorí toto percento. Samozrejme vo veľkej miere sa na tomto percente podieľajú mladšie ročníky. Potom to sú ženy rozvedené, ktoré tvoria niečo menej ako 40 %, ďalej nasledujú ženy, ktorým manželstvo stále trvá a tých je 20 %. Do 10 % tu majú zastúpenie vdovy.

Graf č. IV.

Sexuálny štart má krivku podľa zrýchleného vývoja súčasnosti v porovnaní s dobou pred päťdesiatimi rokmi. Dnešné mladé respondentky začínali takmer v 15 rokoch, ďalšie kategórie o rok neskôr. (30 – 39 rokov). Ďalej je s nimi zrovnateľná i nasledujúca veková kategória (40 – 49 rokov), čo znamená 16 rokov, ale kategória (50 – 59 rokov) sa posúva už na 17 rok a vek nad 60 má priemer 18 rok. Rozdiel teda dvoch generácií robí takmer 3 roky. Podľa výsledku dotazníka však najmladšej bolo 12 rokov a najstaršej 23 rokov. Tieto výsledky treba brať i trochu s rezervou, nakoľko som občas nadobudla pocit neúprimnosti zo strany respondentiek, pretože tu boli občas poznamenané v celku „vtipné“ odpovede s nereálnym kontextom.

Graf č. V.

Väčšina žien už má s výkonom trestu odňatia slobody skúsenosti väčšinou 1 – 2x. Samozrejme tu sú i ženy prvotrestané a ženy, ktoré sa pohybujú vo väznici ako doma. Priemerná dĺžka trestu sa pohybuje okolo dva a pol až troch rokov. Najvyššie tresty boli uvedené do 13 roku. Prevažnú časť tvoria väzenkyne slovenskej národnosti, no čo sa etnickej príslušnosti týka sa žiaľ žiadna špeciálna evidencia príslušníkov rómskej národnosti nevedie, ale zo štatistík vedených v minulosti je zjavné, že zastupujú viac ako 50 % - ný podiel.

Na otvorené otázky, ktoré boli položené v druhej časti dotazníku mi väzenkyne odpovedali veľmi rôznorodo. Niektoré z odpovedí boli jasné, stručné a logicky koncipované, iné zasa vynechané či vtipne doplnené.

Otázka: Ako často ste mali sex pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody ?

Frekvencia sexuálneho styku pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody sa pohybovala veľmi rôzne a to u všetkých vekových kategórií s výnimkou 60 a viac rokov. Najčastejšia odpoveď bola denne (niektoré i tri krát denne), často, moc, neustále, pravidelne, niekoľko krát za mesiac, niektoré ženy uviedli, že sú posadnuté sexom a niektoré uviedli, že sex už nemali dlhšiu dobu.

Otázka: Koľko ste mali v živote sexuálnych partnerov ?

Počet sexuálních partnerov sa pohyboval od dosť vysokých čísiel (avšak tu už prevdepodobnosť odpovede klesa) to znamená okolo 300-400 partnerov (poväčšine to boli profesionálky) až po priemerný počet okolo 8-10 partnerov. Boli uvedené i výnimky, kedy respondentky uviedli len svojho manžela.

Otázka: Chýba vám vo VTOS sex s mužom/ženou ?

Na túto otázku väčšina žien odpovedalo samozrejme, áno, určite, strašne, až po odpovede vôbec, nie, dokonca neviem. Z toho vyplýva, že viac ako 70 % žien uviedlo, že im sex vo väzení chýba a z toho 10 % uviedlo za sexuálneho partnera i ženu.

Otázka: Mala ste v civilnom živote sex so ženou ?

Veľké množstvo respondentiek viac ako štvrtina uviedla, že sex so ženou malo, dokonca tu boli odpovede nadväzujúce na predchádzajúcu otázku, že sú „lesby“ a to zrubu tých 10 %. Ostatné sa len vyjadrili, že už majú skúsenosti so ženou čo môžeme považovať za bisexuálne sklony, alebo si to niektoré len zo zvedavosti vyskúšali.

Otázka: Ako riešite sexuálny život vo VTOS ?

Tu sme pri jednej z chúlостivých otázok smerujúcej k riešeniu sexuálneho života žien vo výkone trestu odňatia slobody. Tu bola široká škála rôznorodých odpovedí ako napríklad: masturbáciou, lesbickými aktivitami, rôznymi pomôckami ako napríklad zeleninou, kefka na zuby, prepašovaný vibrátor, vlastné prsty, prsty svojej väzenskej partnerky. Iné odpovede neboli špecifikované, bolo uvedené len inak, alebo nijako, alebo otázka vynechaná.

Otázka: Máte vo VTOS sexuálne predstavy a aké ?

Pri sexe sú ženy vedené mnohými erotickým predstavami, najčastejšie predstavami so svojím mužom, terajším partnerom. Ale i tu sa našli rôzne odpovede s prímесou bujnjejšej fantázie (napr. sama s viacerými mužmi, alebo ženami) alebo to boli sklony k sadomasochizmu, či k rôznym úchylkám a tu by som sa pozastavila či boli odpovede

skutočne úprimné. Samozrejme sa tieto odpovede prelínali s odpoveďami v ktorých bolo cítiť i nehu, vášeň, lásku....

Otázka: Pripravujete sa nejakým spôsobom na sex s partnerom ? (sprchovanie, holenie, parfum.....)

Pokiaľ má žena sexuálnu partnerku vo väznici, väčšinou sa na sex s ňou špeciálne nepripravuje okrem sprchy, holenia či parfému. Väčšinou tiež prebiehajú sexuálne aktivity počas sprchovania ak je na to príležitosť.

Otázka: Prejavujete pri sexe hlasito rozkoš ?

Pri tejto otázke by veľa žien z vlastnej vôle hlasno rozkoš radi prejavovali, ale vzhľadom k väzenským podmienkam svoje emócie krotia. Niektoré väzenkyne zobrali túto otázku vo všeobecnosti a odpovedali áno, samozrejme, alebo odpoveď znela vôbec, nie, nikdy.

Otázka: Používate pri sexe orálny sex ?

V zmysle orálneho sexu boli respondentky väčšinou otvorené pri odpovediach a až 70 % z odpovedaných uviedlo, že orálny sex si užívajú. Ostatné sa vyjadrovali skôr nie a padla dokonca otázka aj čo to orálny sex je.

Otázka: Uvítala by ste partnera/partnerku vo VTOS bez zrakovej a sluchovej kontroly za účelom sexu ? (chráneného ?)

Na túto otázku až 80 % z opýtaných odpovedalo áno, určite áno, bez diskusii, dobrý nápad, ostatné sa vyjadrili neviem, možno, nepotrebujem sex apod. K tejto otázke sa viaže i zákon, to znamená, že podľa § 19 ods. 5 zákona o výkone trestu odňatia slobody môžu byť umožnené návštevy bez zrakovej a sluchovej kontroly za výborné chovanie a sú v právomoci riaditeľa väznice. Týka sa to mužov i žien a uplatňujú sa najmä ako motivačné prvky. Nebývajú až tak časté, ale sú a prebiehajú v bežnej návštevnnej miestnosti, kde majú možnosť byť sami. Okrem toho sa umožňuje povolenie opustenie väznice až na 24 hodín, kedy partneri môžu navštíviť dopredu objednaný hotel, či stráviť vymedzený čas

niekde inde, kde môže prísť k intímnemu styku. Najväčšou formou odmeny pre odsúdené je prerušenie výkonu trestu až nad 20 dní za vynikajúce chovanie, čo je vlastne priáním každého väzňa. Existuje i prerušenie z vážnych zdravotných dôvodov.

Otázka: Pokiaľ ste si našli vo VTOS partnerku, mienite v tomto vzťahu pokračovať aj po prepustení ?

Z veľkej časti sa mi na túto otázku dostalo odpovede nie, nemám partnerku, neviem, ale našli sa aj odpovede ako ano, jasne, prečo nie. Avšak tento počet bol zanedbateľný.

Otázka: Bola by ste ochotná vo VTOS zväzdať za účelom sexu dozorcovi mužského či ženského pohlavia ?

Tu sa javí pre väzenskú službu varovanie, že viac ako tretina z opýtaných respondentiek odpovedala že by si trúfla, alebo si už trúfa zviest' ženský väzenský personál. Táto odpoveď sa radila skorej k mladšej vekovej kategórii, ale vyjadrili sa v prospech i ženy nad 50 rokov. Zo staršej vekovej kategórie sa k veci buď nevyjadrili, alebo odpoveď znela nie.

Otázka: Uvítali by ste vo VTOS premietanie pornofilmov, voľne dostupnú erotickú literatúru či pornografické časopisy ?

Na veľké moje prekvapenie veľa z opýtaných respondentiek odpovedali na túto otázku, že záujem nemajú. Bolo to viac ako tretina žien a to hlavne preto, lebo nemajú problém zo sexuálnymi fantáziami, majú ich dostatok a umelo si sexuálne fantázie vyvolávať nemusia, preto žiadnu literatúru, či premietanie pornofilmov nepožadujú. Samozrejme sa našli i také, ktoré by takého bonusu bez problémov uvítali.

Otázka: Považujete sex za dôležitú súčasť ľudského života – ženského sveta ?

Takmer všetky opýtané respondentky vo výkone trestu odňatia slobody považujú sex za dôležitú súčasť ľudského života a ženského sveta. Len málo odpovedalo nie, neviem.

Otázka: Čo viac uprednostňujete – sex alebo lásku ?

Táto otázka nadväzovala na otázku prechádzajúcu a z toho vyplýva, že v dvoch tretinách odpovedí zvíťazila láska nad sexom, avšak väčšina i keď uviedla lásku na prvom mieste, bola pre rovnosť lásky a sexu. Pre vyložene trvdý sex bola až jedna tretina a tiež sa uviedli ako „nymphomanky“.

Otázka: Čo by ste navrhli pre zlepšenie sexuálneho života žien vo VTOS ?

Táto otázka bola tak otvorene položená, že opýtané respondentky reagovali na túto otázku veľmi rôznorodo. Priáním viac ako 30 % väznených žien je však zlegalizovanie chráneného pohlavného styku vo vhodne zariadenej „izbičke“ zo sociálnym zariadením, 10% uviedlo práve možnosti dostupnej literatúri, či filmov, niektoré sa vyjadrili, že by uvítali „sexuálne voľno“ mimo väzenského zariadenia. Našli sa opat' raz vtipné odpovede. Napr. by niektoré respondentky uvítali povolnejšie „bacharky“, alebo „sexuálne eskortné služby“... Tiež na margo zlegalizovania vhodne zariadenej izby za účelom chráneného pohlavného styku sa cítia väzenkyne diskriminované z pohľadu tej skutočnosti, že v niektorým mužských väzniciach sú na takéto veci pripravení. Tu sa však tlačí i odpoveď na to, že väzenská služba nemá záujem na otehotnení svojich zverenkyň, a preto tzv. neštandardné návštevy žien za mrežami neumožňuje – ale návštevy bez zrakovej a sluchovej kontroly ano.

ZÁVER

Moju bakalársku prácu som sa po obsahovej stránke snažila pojať ako celok, kde som najskôr v teoretickej časti vysvetlila súvislosti, ktoré zasahujú do problematiky ženského sveta vo väzení. Najskôr som sa zaoberala takými pojmami akou je kriminológia, rozdiely medzi pohlaviami, ženská kriminalita, jej špecifiká, trendy, zvláštnosti ženskej kriminality. Ďalej som uviedla na základe dostupných zdrojov jednotlivé charakteristiky žien vo väzení v SR a ČR, opísala som charakteristiky väznic na SR, ČR a ako to funguje vo svete.

V tretej časti teórie som chcela vyzdvihnúť teoretické a praktické skúsenosti v rámci sexuality žien vo väzení, rozobratie tejto problematiky a navrhnúť možnosti a riešenia v spolupráci s praktickou časťou. No a práve táto tretia časť vystihovala podstatu zvolenej témy. Tu opäť raz však spomeniem akou je téma problému sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody vynímočná. Vynímočná hlavne preto, že sa o nej hovorí len sporadicky a dostupnej literatúry, ktoré by sa naozaj touto problematikou zaoberali veru nie jej dostatok. Na strane druhej však táto téma láka mnoho ľudí. Láka práve z dôvodu dozvedieť sa viac o tejto inkriminovanej záležitosti a tiež dnešný vývoj a pokrok poukazuje, že sa snažíme v tejto oblasti byť otvorenejší a úprimnejší.

Hlavnú metódu, ktorú som použila pri spracovaní vybranej témy, bola technika dotazníkového šetrenia, ktorá zastupuje kvantitatívny výzkum, vďaka ktorému som získala určité dáta o inkriminovanej a tabuizovanej téme akou sú sexuálne problémy žien vo výkone trestu odňatia slobody vo väznici v Nitre-Chrenová. Otázkami pre dotazníky som sa inšpirovala otázkami, ktoré boli vytvorené a použité pre ženskú väznicu vo Svetlé nad Sázavou.

Hlavným cieľom koncipovaných otázok v dotazníku bolo zistiť a nahliadnuť priamo do oblasti sexuálneho života žien vo výkone trestu odňatia slobody. Je ale pochopiteľné, že niektoré otázky neboli zvolené šťastne, naopak iné mali byť možno položené. Každá zvolená otázka mala svoj vlastný cieľ, bola zameraná na zistenie určitého konkrétneho faktu, názoru či postoju respondenta. Avšak až záverečné vyhodnotenie jednotlivých položiek utvorilo celkový pohľad na vnímanie ženskej sexuality vo väzení, ich vlastných pocitov, názorov či postojov...

Vo svojej práci tiež vychádzam z toho, že väzenie nie je len priestorom obmedzovania. Väzenie je síce miestom uzatvorenia a podrobenie sa novým pravidlám, ale tento priestor tiež poskytuje miesto kreativite či pretváraniu. Vo svojom dotazníkovom šetrení tiež uvádzam ako je vytváranie si nových vzťahov dôležité a užitočné. Ako je pre niektoré z väzenkýň dôležité cítiť a vnímať blízkosť druhej osoby za účelom nežnosti či samotného sexu, že sex o ktorom sa stále poväčšine mlčí existuje a deje sa i v takých inštitúciach akými sú väznice a že je to naozaj prirodzená súčasť každého z nás.

ZOZNAM POUŽITÉJ LITERATURY

1. Blatníková, Š., Netík, K. *Ženy jako pachatelky závažné trestné činnosti*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2007,
2. Coyle, A. *Věznené ženy ve světě*. Praha: Tiskárna VS Praha – Pankrác, 2005, ISSN 1213-9297,
3. Doňková, O. *Úloha motivace v sociální pedagogice*. In Juzl: *Základy pedagogiky*. Brno: IMS Brno, 2010, ISBN 978-80-87182-02-4,
4. Gavora, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno: Paido, 2006, ISBN 80-85931-79-6,
5. Inciardi J., A. *Trestní spravedlnost*. Praha: Victoria Publishing, 1994. ISBN 80-85605-30-9,
6. Juttner, A. *O kriminologii a kriminalite*, Praha, Orbis, 1968,
7. Lubencová, G. *Kriminalita ako spoločenský fenomén*. 1. vyd. Bratislava: VEDA, 2009,
8. Marešová, A. *Z kriminologického výzkumu – Výzkum prvověznených žen*. Trestní právo, 2009, č. 8, s. 238. ISSN 1211-2860,
9. Nedbálková, K. *Spoutaná Rozkoš*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2006, ISBN 80-86429-65-2,
10. Novotný, O., Zapletal, J., a kol. *Kriminologie*. 2. vydání. Praha: ASPI Publishing, 2004,
11. Oakleyová, A. *Pohlaví, gender a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000,
12. Owen, B. 1998. *In the Mix. Struggle and Survival in a Women's Prison*. Albany: State University of New York Press
13. Sejšťová, L. *Sociopsychologické aspekty kriminality žien*. Sociológia 34, 2002, č.2,
14. Sejšťová, L. *Deti, mládež a delikvencia*, 1.vyd. 1998, Bratislava: Album,
15. Šmausová, G. *Trestní právo a kriminalita žen*. Právník, 1992, č.3-4.
16. Urbanová, M. *Sociální kontrola a právo*. Brno: MU, 1998.
17. Urbanová, M., Večeřa, M., a kol. *Ženská delikvence. Teoreticko-empirická studie k problémům právních postojů hodnotových orientací delikventních žen*. Brno: MU, 2004,
18. www.odsouzeni.estranky.cz
19. www.ona.idnes.cz
20. www.phil.muni.cz
21. www.vazen.sk
22. www.vscr.cz
23. www.zjvs.sk
24. České vězeňství č. 1/2012 vydavatel: Vězeňská služba České republiky, Soudní 672/1a, 140 67 Praha 4, IČ 00212423
25. Sociologický časopis / Czech Sociological Review, 2003, Vol. 39, No. 4,

ZOZNAM PRÍLOH

- vzor dotazníka

PRÍLOHA : VZOR DOTAZNÍKA

Tento dotazník bol vytvorený pre účely výskumu k bakalárskej práci pre Inštitút medzioborových štúdií Brno v odbore Sociálna pedagogika a je dobrovoľný a anonymný.

Dotazník

Problémy sexuality žien vo výkone trestu odňatia slobody (VTOS)

Vek: do 20 rokov do 30 rokov do 40 rokov do 50 rokov do 60 rokov
viac

Vzdelanie: Špeciálna škola nedokončená ZŠ ZŠ SŠ VŠ

Rodisko: dedina mesto veľkomesto

Stav: slobodná vydatá rozvedená vdova

Počet detí: 0 1 2 3 4 5 viac a koľko? _____

Počet trestov 1 2 3 4 6 viac

Dĺžka trvania prebiehajúceho trestu: _____

Sexuálny štart:

Ako často ste mali sex pred nástupom do výkonu trestu odňatia slobody ?

Koľko ste mali v živote sexuálnych partnerov ?

Chýba vám vo VTOS sex s mužom/ženou ?

Mala ste v civilnom živote sex so ženou ?

Ako riešite sexuálny život vo VTOS ?

* sebaukájaním (masturbáciou)

* lesbickými aktivitami

*inak (ako) ?

* nijako

Používate pri masturbácii pomôcky ?

Máte vo VTOS sexuálne predstavy a aké ?

Pripravujete sa nejakým spôsobom na sex s partnerom? (sprchovanie, holenie, parfum...)

Prejavujete pri sexe hlasito rozkoš ?

Používate pri sexe orálny sex ?

Uvítala by ste partnera/partnerku vo VTOS bez zrakovej a sluchovej kontroly za účelom sexu ? (chráneného ?)

Pokiaľ ste si našli vo VTOS partnerku, mienite v tomto vzťahu pokračovať aj po prepustení ?

Bola by ste ochotná vo VTOS zvädzať za účelom sexu dozorcovi mužského alebo ženského pohlavia ?

Uvítali by ste vo VTOS premietanie pornofilmov, voľne dostupnú erotickú literatúru či pornografické časopisy ?

Považujete sex za dôležitú súčasť ľudského života – ženského sveta ?

Čo viac uprednostňujete – sex alebo lásku ?

Čo by ste navrhli pre zlepšenie sexuálneho života žien vo VTOS ?

